

De megastal als exportproduct

Januari 2012

Samenvatting

In Nederland ligt de megastal onder vuur. De burgers willen het niet en vrezen voor nog meer dierenleed. De politiek lijkt wakker geschud. Zij organiseerde afgelopen zomer een maatschappelijke dialoog en concludeerden dat gekozen moet worden voor familiebedrijven in plaats van megastallen. Langzaam lijkt zij beetje bij beetje paal en perk te stellen aan de megastal. Maar achter de schermen worden megastallen juist door de Nederlandse overheid gesubsidieerd, niet in Nederland maar in het buitenland.

Het kleine Nederland is van oudsher een groot agrarisch land. En we zijn nog steeds het meest pluimvee-, varkens- en kalfsdichtste land ter wereld. Bulkproductie is echter op termijn gedoemd te verdwijnen in het dichtbevolkte Nederland. Langzaamaan dringt dit bij alle partijen door. De Nederlandse agro-industrie wil echter haar kennis over bulkproductie te gelde maken in het buitenland. Zij gaat de boer op in landen waar bulkproductie in opkomst is en probeert de tientallen jaren aan ervaring met de grootschalige vee-industrie in Nederland aldaar te verkopen. Nederland is exportland, ook op het gebied van megastallen. Bij veel megavee-projecten in andere werelddelen zijn Nederlandse bedrijven betrokken zoals blijkt uit hoofdstuk twee van dit rapport. Het betreffen vooral fabrikanten van stalmaterialen, consultancies, onderzoeksinstellingen en banken.

De Nederlandse overheid stimuleert de export van deze vee-industrie. Zij helpt de Nederlandse agro-industrie op alle mogelijke manieren aan nieuwe opdrachten voor megastal-projecten in alle delen van de wereld. Een grote diversiteit aan activiteiten wordt uit de kast getrokken. Hoofdstuk drie beschrijft onder andere handelsmissies, matchmaking, clustersubsidies, haalbaarheidsstudies, tenders, businessleads, marktrapporten en trainingscentra. Vele miljoenen per jaar steekt de Nederlandse overheid in dit stimuleringspakket voor veeprojecten. Op deze manier wordt Nederlands belastinggeld gebruikt om megastallen in het buitenland te bouwen. Terwijl de Nederlandse veeboer stapje voor stapje door de maatschappij de diervriendelijkere richting uit wordt gestuurd, subsidieert de Nederlandse overheid de bouw van megastallen in het buitenland, nota bene uit potjes die bedoeld zijn voor ontwikkelingshulp aan arme mensen. Daarmee bouwt zij indirect mee bij de concurrent van de Nederlandse boer, veroorzaakt ze dierenleed en verstoort ze met een megastal de plaatselijk vaak nog zeer kleinschalige en kwetsbare markt.

Met dit geld worden zeer discutabele megastal-projecten gefinancierd. Zo verdween Nederlands belastinggeld in een uitbreidingproject van de megavarkenstallen van de Russische multimiljardair Abromovich met een kwart miljoen varkens. Een industrialiseringsproject van een pluimveegigant in Roemenië kreeg subsidie vanwege de Nederlandse levering van plofkippen, veevoer en stalinrichtingen en voerde hiermee de productie zodanig op dat meer kippen per vierkante meter werden gehouden dan in Nederland momenteel toegestaan. Een Nederlandse megaboer die in eigen land dubieuze praktijken en een veroordeling bij een voedselschandaal op zijn naam had staan, kreeg Nederlands belastinggeld om in Bosnië een stal voor 3.500 varkens te bouwen. Dit zijn slechts enkele voorbeelden die in dit rapport worden behandeld.

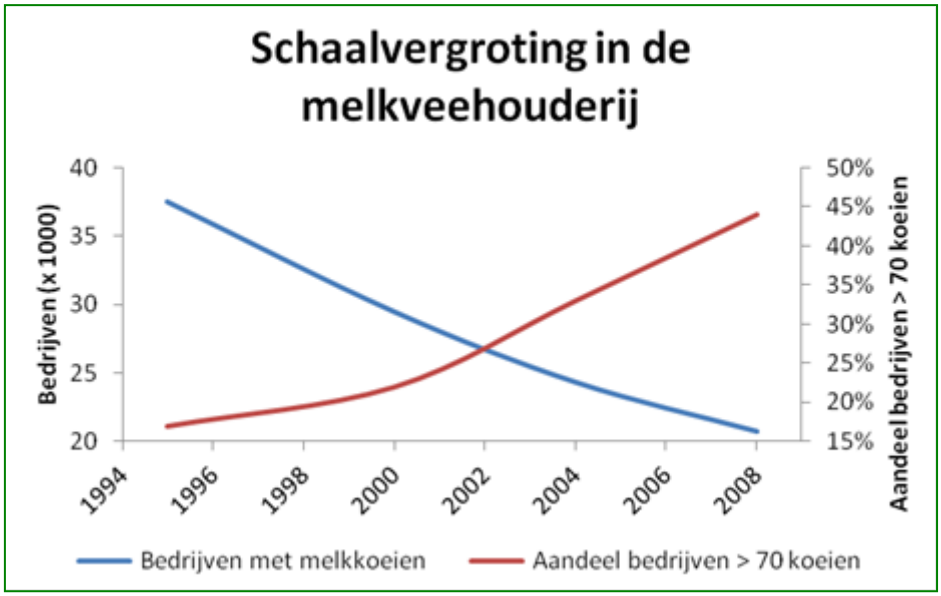
Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1: Megastallen onder vuur Burger pikt het niet langer 4
1.1 Megastallen & Megaverzet 4
1.2 Dialoog megastallen 5
1.3 Visie en dagelijkse praktijk in tegenspraak 6
HOOFDSTUK 2: Vee-industrie als exportproduct 7
2.1 Positie Nederland in verspreiding vee-industrie 7
2.2 Exportsporen 13
HOOFDSTUK 3: Nederlandse overheid subsidieert megastallen in buitenland – de structuur 24
3.1 Geen voorwaarden voor dierenwelzijn bij subsidies buitenland 25
3.2 Overheidssubsidies en maatschappelijk verantwoord ondernemen in de vee-industrie 26
3.3 Steun aan kapitaalkrachtige ondernemers 27
3.4 Megastallen bouwen in 3e wereld verergert honger en armoede 28
3.5 Financieringsprogramma's 29
3.6 Marktrapporten, haalbaarheidsstudies en matchmaking evenementen 32
3.7 Handelsmissies overheid 34
3.8 Trainingscentra 36
HOOFDSTUK 4: Nederlandse overheid subsidieert megastallen in buitenland 10 voorbeelden 37
4.1 Kwart miljoen extra varkens voor miljardair Abramovich 37
4.2 Subsidie voor productie plofkippen in Roemenie 38
4.3 Multi-megastal-boer met subsidie naar Bosnië 41
4.4 Plofkip-genen gesubsidieerd naar Kroatië 42
4.5 Bijna miljoen euro voor mega-broederij in Rusland 45
4.6 Subsidie voor uitbreiding tot grootste kipproducent Kazachstan 46
4.7 Mega-varkensbedrijf in Hongarije 47
4.8 Multinational Topigs met tob-pigs naar Servië, Kroatië en Moldavië 48
4.9 Grootste kalvermester verovert gesubsidieerd Kroatië 50
4.10 Subsidie voor onvoltooide kalverstallen in Rusland 51

HOOFDSTUK 1:
Megastallen onder vuur
Burger pikt het niet langer

1.1 Megastallen & Megaverzet

In Nederland, maar ook wereldwijd is de afgelopen decennia een beweging naar grootschalige productie van vlees, zuivel en eieren gaande. Boeren die hun wortels hebben in een familiebedrijf verworden tot directeur van een of meerdere veefabrieken. Kleine boerenbedrijven die voor de regio produceren, verdwijnen in hoog tempo. Niet de milieuregels of dierenwelzijnsregels zorgen dat zoveel, vooral kleinere boeren stoppen, maar de concurrentieslag met hun megacollega's drijven hen naar een faillissement.

In 15 jaar tijd is het aantal bedrijven met melkkoeien meer dan 80% afgenomen. Het aantal bedrijven met meer dan 70 koeien is met 160% toegenomen. Bron: PZ, 2009; LEI, 2006.

De focus op productie voor de wereldmarkt, met 'lage-kosten-strategieën' als prioriteit, maakte dat de veehouderij steeds verder intensiveerde en verindustrialiseerde. De prijs van vlees daalde tot absurd lage prijzen. De consumentenprijs van schouderkarbonades is een typerend voorbeeld voor deze prijsontwikkeling. Per kilo moest de consument in 1995 een bedrag van € 6,35 neertellen. In 2008 was dat € 5,35 geworden. Omgerekend naar de inflatie zou het € 8,25 moeten zijn om in waarde gelijk te blijven[1]. Supermarkten gebruiken vlees om mensen naar hun supermarkt te lokken en bieden het daarom extreem goedkoop aan. Veel vleesaanbiedingen zijn zelfs goedkoper dan de gemiddelde prijs van kattenvoer van €4.12 per kilo.

Deze extreme focus op lage prijzen in de veesector en de retail versnelde de schaalvergroting

[1] http://www.vleesmagazine.nl/nieuws/varkensvlees-in-supers-nu-goedkoper-dan-in-1995-10759.html

en bouw van megastallen[2], waar alleen nog met fabrieksproductie rendabel vlees geproduceerd kan worden. Tussen 2005 en 2011 verdubbelde het aantal megastallen in Nederland[3]. Kleine veebedrijven worden in snel tempo uit de markt gedrukt. In Nederland stoppen er zeven boeren per dag[4], vooral kleinere familiebedrijven.

De mening van de Nederlandse burgers over de steeds verder industrialiserende veehouderij wijzigde echter in tegenovergestelde richting. Een meerderheid (56%) van de Nederlanders is tegen megastallen. Als reden wordt dierenwelzijn (38%), volksgezondheidsrisico's (27%) en de effecten op natuur en milieu (10%) genoemd[5]. Dierenwelzijn wordt steeds belangrijker gevonden. Veel Nederlanders vinden het onacceptabel dat economische belangen prevaleren boven de belangen van een dier. Zo vindt 78 % het permanent opstallen van koeien niet acceptabel, en 64% van de burgers geeft aan het onacceptabel te vinden dat economische belangen boven de belangen van de koe worden gesteld.[6]

Megastal in Deurne voor 297.000 vleeskuikens. Ze leven er zes weken op een A4tje leefruimte per kuiken.

1.2 Dialoog megastallen

Er is een toenemend verzet tegen de vee-industrie. Bijna elke nieuwe megastal veroorzaakt de oprichting van lokale protestgroepen en plaatselijke en provinciale burgerinitiatieven volgen elkaar in hoog tempo op. De consumptie van biologische producten is in Nederland 'stormachtig' gestegen[7]. Er lijkt na jaren gestage groei een doorbraak op handen. In de eerste negen maanden van 2010 steeg de omzet van biologische producten met 20% tot 229 miljoen euro, de hoogste stijging in tien jaar. De verkoop van biologische melkproducten steeg met 37%, die van vleesproducten met 31%.[8]

Ook de overheid lijkt te neigen naar een duurzamere veehouderij en doet uitspraken over de wenselijkheid van het verminderen van de vleesconsumptie. Echter regulering van de productie, zoals het ombuigen van de trend naar megastallen en vermindering van het aantal dieren, durft men in Den Haag nog amper aan. Een ingestelde 'Dialoog Megastallen'[9] moet

---

[2] Definitie megastal Alterra: > 300Nge, hetgeen overeenkomst met 250 koeien, 2500 kalveren, 7500 vleesvarkens, 1200 fokvarkens, 120.000 leghennen, 220.000 vleeskippen. Volgens deze definitie zijn er circa 600 megastallen in Nederland.

[3] http://milieudefensie.nl/vee-industrie/nieuws/nederland-wil-geen-veefabrieken

[4] http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/landbouw/publicaties/artikelen/archief/2008/2008-90101-wk.htm

[5] http://www.milieudefensie.nl/actueel/nieuws/nederland-wil-geen-veefabrieken

[6] http://www.agd.nl/Artikel/147295/Economisch-belang-niet-boven-dat-van-dier-1.htm

[7] http://www.wur.nl/NL/nieuwsagenda/nieuws/Omzet_biologische_voeding_groeit_stormachtig.htm

[8] http://www.biologica.nl/content/2010-wordt-recordjaar-consumenten-kopen-w%C3%A9%C3%A9r-meer-biologische-voeding

[9] http://www.dialoogmegastallen.nl

tot keuzes leiden, hoe we in Nederland willen omgaan met dit probleem. Vooralsnog stelt het kabinet zich op het standpunt dat ze voorang geeft aan familieibedrijven maar megastallen ook niet wil verbieden[10].

1.3 Visie en dagelijkse praktijk in tegenspraak

In Nederland groeit de overtuiging dat de huidige vleesconsumptie niet wenselijk is en ecologisch onhoudbaar op de lange termijn. Grote instituten als het Voedingscentrum[11] en het Rathenau Instituut adviseren een vermindering van de vleesconsumptie. Het Rathenau stelt dat het onvermijdelijk is dat westerlingen minder vlees moeten gaan eten[12]. Het huidige ministerie van EL&I heeft de gezondheidsraad opdracht gegeven voor een onderzoek naar duurzaam voedsel. Een al eerder verschenen rapport 'Naar een gezond en duurzaam voedselpatroon'[13] concludeert dat minder vlees en het gebruik van alternatieve eiwitbronnen minder dierenleed en grote milieuwinst tot gevolg heeft.

Ook in andere landen groeit de bereidheid tot en de onderbouwing voor een meer plantaardig consumptiepatroon. Het rapport 'Setting the Table' van de Britse Sustainable Development Commission concludeert dat reductie van vlees- en zuivelconsumptie de beste maatregel is voor een duurzamere voedselvoorziening[14]. Dergelijke onderzoeken met soortgelijke conclusies zijn inmiddels in veel Westerse landen uitgevoerd en dringen het maatschappelijk en politiek domein binnen.

De veranderde visie is nog zo goed als onzichtbaar in de dagelijkse praktijk, vooral buiten onze landsgrenzen. Nederland is van oudsher over de hele wereld betrokken bij de productie van vlees, zuivel en eieren. Economisch belang staat daarin voorop. Duurzaamheid wordt daarbij als lastig ervaren. Het voormalig ministerie van LNV schets naar buiten toe het beeld dat duurzaamheid een belangrijke rol speelt in haar exportondersteunend beleid:

'Het accent ligt op de verduurzaming van de productie en consumptie van dierlijke producten en duurzame alternatieven daarvoor. (...) Maar het gaat ook om minder verspilling en verbetering van het welzijn van mens en dier. Kortom een productie en consumptie met respect voor mens, dier en milieu. Daarmee [wordt tevens bedoeld] dat Nederland over 15 jaar mondiaal koploper is in de verduurzaming van de voedselproductie. Ons land kan een belangrijke bijdrage leveren aan de mondiale voedselzekerheid en het behoud van de vitaliteit van het mondiale ecosysteem. De vooraanstaande positie die Nederland op voedselgebied heeft in de wereld, wordt daarmee optimaal als kracht benut. (...) Nederland kan een belangrijke internationale bijdrage leveren aan verduurzaming en aan het verkleinen van de eigen ecologische impact, de 'foodprint' (footprint van de voedselconsumptie).[15]

Ons rapport laat echter zien dat achter de schermen economisch belang voorop staat en Nederland zelfs subsidies verstrekt aan de grootste megastallen in de wereld, waar duurzaam werken nauwelijks een rol speelt.

---

[10] http://nos.nl/video/316075-bleker-geen-nieuwe-megastallen-meer.html

[11] http://www.agd.nl/Artikel/562982/Matiging-van-vleesconsumptie-is-gezond-en-duurzaam.htm

[12] http://www.rathenau.nl/publicaties/een-strategische-agenda-voor-het-ethiekbeleid-van-lnv.html

[13] http://www.blonkmilieuadvies.nl/nl/pdf/Gezond&DuurzaamEten2.pdf

[14] http://www.sd-commission.org.uk/publications/downloads/Setting_the_Table.pdf

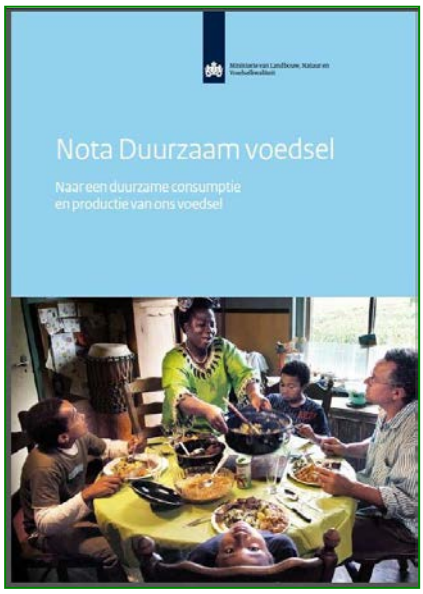
[15] http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2009/08/11/nota-duurzaam-voedsel-alleen-tekst.html

HOOFDSTUK 2:
Vee-industrie als exportproduct

2.1 Positie Nederland in verspreiding vee-industrie

De Nederlandse agribusiness sector is sterk internationaal georiënteerd. Nederland is, na de Verenigde Staten, de grootste exporteur van agrarische producten en speelt zowel in bulkproductie van dierlijke producten voor export als in de groei van de mondiale vee-industrie een voorname rol. We zijn het meest veedichte land ter wereld en hebben een lange staat van dienst in de omvorming van traditionele veehouderij naar vee-industrie. De kennisvoorsprong vanwege Wageningen Universiteit en de grootste veevoerhaven ter wereld in Rotterdam, maakten dat Nederland lang voorop liep in de industrialisering van de veesector. Kort door de bocht gezegd, zou Nederland de uitvinder van de vee-industrie genoemd kunnen worden. Ons kikkerlandje exporteert nog steeds meer kilo's kalfsvlees dan enig ander land ter wereld. Driekwart van onze vleesproductie wordt geëxporteerd, voornamelijk naar lidstaten van de EU maar ook globaal een kwart daarbuiten. Nederland heeft een grote naam in landbouwkringen, overal ter wereld. Dit heeft geresulteerd in een sterke exportgerichte Nederlandse agribusiness waarbij veel techniek en knowhow van Nederlandse bedrijven wordt gebruikt om in het buitenland de veesector te intensiveren. De dier-, mens- en milieuonvriendelijke bulkproductie van vlees, zuivel en eieren in bijna alle landen ter wereld heeft in meer of mindere mate een Nederlands tintje.

In de nota "Duurzaam Voedsel"[16] uit 2009 wil het ministerie van landbouw ons echter doen geloven dat de Nederlandse veehouderij sleutelspeler is in de internationale ontwikkeling naar een duurzame voedselproductie:

'De veehouderij is door innovatie opgeschoven (...) richting integrale duurzame systemen. Deze bedrijfstak richt zich op het kwaliteitssegment van de Europese markt en is kennisexporteur buiten Europa. Nederland heeft een unieke positie binnen het internationale speelveld van voedsel en de verduurzamingopgave. (...) Zo wordt Wageningen University and Research centre nationaal en internationaal erkend als gezaghebbende kennisinstelling op het gebied van voeding en verbetering van de leefomgeving. Verder hebben we een innovatief bedrijfsleven. [Het bedrijfsleven] bekleedt een sterke internationale positie in de agrofoodketen als de op één na grootste exporteur van agrarische producten en de grootste leverancier van uitgangsmateriaal ([o.a.] dierlijke foklijnen). Het krachtig maatschappelijk middenveld heeft een sterk agenderende rol en wil de duurzaamheidsopgave ondersteunen'. Het kabinet Rutte geeft aan 'de ambitie uit de nota te willen voortzetten'.

[16] http://english.minlnv.nl/portal/page?_pageid=116,1640321&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_file_id=39545

Eén van de geformuleerde speerpunten is 'internationale agendering en beïnvloeding'.[17]

Hoe deze opgave tot nu toe echter in de praktijk wordt gebracht is weinig geruststellend. De Nederlandse overheid presenteert het industriële model van veehouderij als 'best practice' of zelfs als duurzaam, en draagt actief bij aan het verspreiden van dit model in het buitenland. Met als gevolg dat in veel landen bij kleine boertjes de dieren uit de wei de grote stallen in worden gejaagd om daar de grote welzijnsproblemen tegemoet te gaan die inherent zijn aan de vee-industrie. Terwijl in Nederland steeds meer vraagtekens bij de vee-industrie worden geplaatst en het overheidsbeleid hierover onder vuur ligt, worden deze vraagtekens bij het internationale beleid amper geplaatst. Dit beleid speelt zich voornamelijk af achter de schermen en buiten de schijnwerpers van de politieke arena. Business is business. Zo tonen we in hoofdstuk 4 aan dat de Nederlandse overheid zonder ethische kanttekeningen de grootste veebedrijven subsidieert in landen waar het de dieren nog slechter vergaat dan in Nederlandse stallen waar de overheid juist verbetering noodzakelijk acht.

Dierenwelzijn in het buitenland

Dierenwelzijn heeft in diverse landen binnen en buiten Europa weinig tot geen prioriteit. Talloze studies wijzen uit dat de veehouderij veel dierenleed met zich meebrengt.[18] Zo vraagt de EU Landbouwcommissie om een strengere handhaving van de regels in Europa[19] omdat dierenwelzijn zeer verschillend geïnterpreteerd wordt. Bovendien zijn er nog geen Europese dierenwelzijnsregels voor melkvee.[20] In Brazilië is varkenswelzijn een haast onbekend begrip[21], in Indonesië worden koeien op wrede wijze geslacht[22] en in Frankrijk worden dierenwelzijnsregels met voeten getreden[23]. Ondanks deze wetenschap wordt flink geïnvesteerd in de veeteeltsector in dergelijke landen. Een studie naar investeringsmogelijkheden voor Nederlandse varkenshouders in Hongarije, Roemenië, Oekraïne en Rusland concludeert dat in deze landen dierenwelzijn geen enkele rol van betekenis speelt, waarbij dierenwelzijn in Rusland en Oekraïne bovendien niet gereguleerd wordt door EU-wetgeving en *'voor investeerders feitelijk (nog) niet beperkend'* zijn[24]. Ook de milieu- en mestwetgeving zijn in de meeste landen minder streng. Juist deze wetenschap maakt vestiging in het buitenland aantrekkelijk. Vandaar dat veel ondernemers over de grenzen kijken, waarbij de bestaande Nederlandse bedrijfstak de basis vormt voor uitbreiding in het buitenland. Hier zijn vele vormen voor denkbaar. De Rabobank signaleert bijvoorbeeld een trend waarbij varkenshouders hun Nederlandse zeugenbedrijf opschalen, maar de biggen in bijvoorbeeld Duitsland opfokken op een bestaande of nieuwe locatie in grote stallen[25], hiermee een deel van de Nederlandse wetgeving omzeilend. Het ontbreken

---

[17] http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/dossiers/duurzaam_voedsel_2011.jsp

[18] http://www.fao.org/ag/againfo/themes/animal-welfare/aw-docum/scientific-and-technical-papers/en/?no_cache=1

[19] http://www.europa-nu.nl/id/vidkkeapcvwf/nieuws/landbouwcommissie_wil_strengere?ctx=vh75qfwef9xy

[20] http://www.ltonoord.nl/templates/dispatcher.asp?path=11101496/10672152&itemid=10672152&page_id=25222798

[21] http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2009/12/08/berichten-buitenland-nr-11-november-2009-alleen-tekst.html

[22] http://www.agd.nl/Artikel/567668/Australie-schort-runderexport-naar-Indonesie-op.htm

[23] http://ec.europa.eu/food/fvo/rep_details_en.cfm?rep_id=2468

[24] http://edepot.wur.nl/31659

[25] http://www.boerderij.nl/upload/7363287_672_12861989189l7-Leenaerts.pdf

van dierenwelzijnswetgeving in diverse landen leidt tot economisch voordeel voor onder andere varkens[26], leghennen[27] en vleeskuikens[28].

Los van het ontbreken van dierenwelzijnswetgeving heeft de omvorming naar een industrieel systeem van dierhouderij *an sich* grote gevolgen voor het dierenwelzijn. In China, waar de meeste varkens nog gehouden worden op hele kleine boerderijen en in de achtertuinen, verdwijnen de dieren in rap tempo in een bataljon aan megastallen. China is in snel tempo al de grootste varkensvleesproducent ter wereld geworden met 660 miljoen varkens, het viervoudige van het aantal in Europa.[29] Daarmee is het land een belangrijke groeimarkt voor de Nederlandse agrobusiness. De varkenssector en overheid ruiken kansen om met industrialisatieprojecten de lucratieve Chinese markt te infiltreren. De Nederlandse overheid is actief doende mogelijkheden in de Chinese varkenssector te creëren middels handelsmissies en *matchmaking*. Nederlandse bedrijven richtten het 'Orange Pig' samenwerkingsverband op, om samen op de Chinese markt te gaan opereren. Een van de doelen is '*met genetisch materiaal van hoge kwaliteit de Chinese varkensproductie versterken. Door het gebruik van Nederlandse fokvarkens kan China meer en beter varkensvlees produceren.*'[30] Voormalig LNV minister Verburg tekende al een protocol voor transport van levende biggen naar China[31], hetgeen serieuze vraagtekens oproept over het belang van dierenwelzijn in de internationale handel.

Ook toeleverende bedrijven zoals voor stalinrichting, overproductie en medicijnproductie breiden hun blik uit naar China. Nederlandse bedrijven openen fabrieken en kantoren in China om daar de markt met bijvoorbeeld automatische voerstations, kant-en-klare voermixen en veterinaire middelen te voorzien. Ook worden demonstratieboerderijen gesticht waar het 'Nederlandse model' aan de man gebracht kan worden.[32, 33] Een verkoper van varkensvoerstations: "*Ze hebben hier bedrijven met 10.000 zeugen. Dit zijn echte megastallen, waar automatische productie een sleutelrol vervult*".[34] Wat een dergelijke omvang voor dierenwelzijn tot gevolg heeft, is niet moeilijk te raden. In naam van productie-efficiëntie en economische exportkansen, zal de bescherming tegen inadequate huisvesting, pijnlijke ingrepen, overmatig medicijngebruik, onkundig transport en slachten onvoldoende prioriteit krijgen.

Aan de kwaliteit van het vee-industriële systeem wordt vooral onder traditionele boeren getwijfeld. De directeur van de Federatie van landarbeiders in Brazilië: "*Het is bekend dat*

---

[26] http://edepot.wur.nl/1782

[27] http://www.lei.dlo.nl/publicaties/PDF/2008/2008-071.pdf

[28] http://www.lei.dlo.nl/publicaties/PDF/2009/2009-004.pdf

[29] http://www.agriholland.nl/nieuws/artikel.html?id=90004

[30] http://www.agriholland.nl/nieuws/artikel.html?id=108836

[31] http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2009/11/10/export-van-varkensvlees-en-fokvarkens-naar-china-stap-dichterbij.html

[32] http://www.analist.nl/berichten/2010/11/29/8114/Doorbraak+voor+Nedap%3F

[33] http://www.agriholland.nl/nieuws/artikel.html?id=68476

[34] http://www.agriholland.nl/nieuws/artikel.html?id=121277

technische uitrusting niet de sleutel is voor kwaliteitsmelk, de beste kwaliteit melk wordt geproduceerd door goede zorg voor het vee en management. Hier zijn kleine boeren erg goed in, onder andere omdat ze hun dieren kennen, met hun eigenaardigheden en hoe ze ze van dag tot dag moeten behandelen."[35] Kennis van en betrokkenheid bij hun dieren zijn op kleine bedrijven nog belangrijke productiewaarden. In onpersoonlijke veefabrieken, waar werknemers rondlopen die geen binding hebben met het bedrijf, kan enige vorm van dierenwelzijn echter nauwelijks gegarandeerd worden.

Toename transport levende dieren door vestiging in buitenland

Met de komst van internationale bedrijven met grote veehouderijen en slachterijen, en de daardoor toenemende prijzenoorlog, nemen de transporten van levende dieren naar het betreffende land vaak toe. In Roemenië zorgt internationalisering en subsidiëring voor een grotere import van biggetjes. Sinds de toetreding tot de EU wordt de productie van varkensvlees en de vestiging van toeleverende en verwerkende bedrijven sterk gesubsidieerd. In eerste instantie bracht in Roemenië geproduceerd vlees meer geld op dan van vlees uit andere landen, maar dat voordeel zwakte snel af. In de strijd om goedkoop te produceren leidde dit tot meer transport van biggen over de weg naar Roemenië. "*De toename in concurrentie van EU-landen dwong boeren om meer efficiënt te produceren. (...) De productie van biggen nam sterk af, en daardoor is de import van biggen gegroeid.*"[36], aldus een Sales manager in Roemenië voor het Nederlands bedrijf Hunland Trade.

Een Nederlands bedrijf dat zich in het buitenland vestigt en gemakkelijk toegang heeft tot in Nederland geboren biggen, zal ook gemakkelijk veetransporten organiseren om zijn bedrijven van goedkope dieren te voorzien. Ook in Hongarije wordt een toename voorspeld van transporten van biggen en varkens, onder andere omdat in Nederland 'de kraamkamer van Europa', enorme aantallen goedkope biggen worden geproduceerd.[37] De lange veetransporten dwars door Europa leiden tot veel dierenleed. Een Nederlandse ondernemer in Hongarije merkt op dat de door hem geïmporteerde biggen, de stress van transport en plaatselijk ongunstige omstandigheden niet te boven komen: "*De combinatie van transportafstand (17 uur op de auto), de hete zomer en te warme stallen, de extra verplaatsing van de varkens (voor mest- en afmeststallen) en de sobere uitvoering van de stallen, maken het voor een gevoelige big als de Piétrain (gangbaar vleesvarkenras - ed.) hier erg moeilijk.*"[38]Nederlandse veehandelbedrijven transporteren levend vee behalve binnen Europa, ook door heel Afrika, Azië en Noord-, Midden- en Zuid-Amerika.[39,40]

---

[35] http://www.rel-uita.org/sectores/lacteos/conferencia_lacteos-2010/con_elton_y_evilson-eng.htm

[36] http://www.meattradenewsdaily.co.uk/news/050210/romania__meat_exports_on_the_way_to_becoming_big_again.aspx

[37] Kansen voor afzet biggen, Boerderij, 20 juni 2006.

[38] http://www.boerderij.nl/1091835/Landbouw/Mensen-algemeen/Terugblik-op-woelig-2009.htm

[39] http://www.hunland.eu/produkten/rundvee

Verkoop van in Nederland en Europa verboden stalsystemen

Bedrijven moeten zich in Nederland aan bepaalde specifieke regelgeving houden voor kooien en stallen voor dieren. Tegelijkertijd fabriceren Nederlandse bedrijven kooien en stalsystemen die in Nederland en Europa verboden zijn, voor verkoop op de wereldmarkt. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het ontbreken van dierenwelzijnswetgeving in landen buiten Europa. De legbatterijkooi wordt in 2012 in heel Europa verboden. Ook een verbod op de verrijkte kooi lijkt aanstaande. Een meerderheid van Nederlandse politici stemde voor een verbod op deze kooi in eigen land. De Nederlandse bevolking is in grote meerderheid tegen legbatterijen. Supermarkten en fabrikanten van mayonaise, koekjes e.d., zijn al grotendeels afgestapt van kooi-eieren. Tegelijkertijd ontwikkelen Nederlandse bedrijven vergelijkbaar dieronvriendelijke kooisystemen om over de hele wereld te kunnen verkopen.

Jansen Poultry Equipment produceert stalinrichtingen voor pluimveebedrijven. Eén van de 'oplossingen' die het bedrijf verzorgt, is de 'Bromaxx kooi' (Broiler Maximizer), een kooisysteem voor vleeskippen. Waar vleeskippen normaliter in een grote stalruimte op de vloer leven, heeft Jansen een systeem bedacht waar de kippen in een kooi opgesloten zitten. Met dit systeem kunnen twee keer zoveel vleeskippen worden gehouden dan bij grondhuisvesting indien men drie lagen kooien stapelt, en bijna drie keer zoveel kippen indien men vier lagen kooien stapelt. Deze vorm van huisvesting voor vleeskippen is vanwege het dierenleed verboden in Nederland. Het voldoet niet aan de eisen voor strooisel en de minimale ruimte die een kip moet krijgen.

De Bromaxx kooi wordt aangeprezen vanwege ondermeer het 'gemak' omdat de kippen er mechanisch kunnen worden uitgehaald en in kratten gepakt.[41] Jansen installeert zijn Bromaxx kooien in landen over de hele wereld. Het bedrijf Altayski Broiler in Rusland heeft 54 stallen met 140.000 vleeskuikens uitgerust met deze ´Nederlandse‘ kooien, tesamen 7.560.000 kippen[42,43].

De Bromaxx kooien zoals aangeprezen op de website van Jansen Poultry Equipment

---

[40] http://www.schaapagroholland.com/live/html/en/fs-en-main.htm

[41] http://www.jpe.org/Products/49/BroMaxx_broiler_cage.html

[42] http://www.vdlagrotech.com/agriculture_uk/nieuws.html

[43] http://www.vdlagrotech.com/agriculture_uk/httpwww.vdlagrotech.comagriculture_ukhttpwww.vdlagrotech.comagriculture_ukproject8.html

In Nederland afgedankte legbatterijkooien worden mogelijkerwijs gesleten aan landen buiten de EU[44]. Op internet circuleren opkoopadvertenties uit onder andere Albanië[45], Iran[46] en India[47] voor leghenkooien.

Advertenties waarin gebruikte legbatterijkooien worden gevraagd.

Enkele politieke partijen drongen aan op een exportstop of sloopregeling, echter dit wordt door het ministerie niet opgepakt. Wel gaat staatssecretaris Bleker bij de Europese Commissie aandacht vragen voor de verkoop van de kooien.[48]

Maatschappelijke weerstand tegen komst Nederlandse vee-industrie groeit - toekomst vraagt om herbezinning.

De Nederlandse inmenging en de komst van hun grote bedrijven wordt niet zonder meer positief ontvangen. In Hongarije is de politiek inmiddels op zijn hoede voor megastallen. Veel gehoorde kritiek is dat ze geen werkgelegenheid opleveren. Een Nederlandse ondernemer in Hongarije:

"*Units van 10.000 tot 40.000 vleesvarkensplaatsen op één locatie zijn er al. Ik verwacht dat er maximaal 20 van dergelijke grote units in Hongarije komen, veelal in buitenlandse handen. (...) Maar zit de Hongaarse politiek te wachten op die megafarms? (...) dat is maximaal 100 man personeel op een bevolking van 10 miljoen mensen.*"[49]

In Duitsland wordt door de bevolking en lokale politiek fel geprotesteerd tegen de megavarkensbedrijven van Nederlandse vee-industriëlen. Het protest komt niet alleen van omwonenden maar ook van boerenorganisaties. Zo trekt de boerenvakbond ABL ten strijde tegen een Nederlandse megastal in Alt-Tellin. De vakbond geeft aan dat door megastallen industriële bedrijfsvoering bevoordeeld wordt en de traditionele kleinschalige gezinsbedrijven in gevaar brengen. Ook vormen ze een bedreiging voor toerisme en milieu en zorgen ze voor overproductie[50]. Duitse boeren protesteren dat hun varkenshouderij geschaad wordt door de komst van megabedrijven:

---

[44] http://www.telegraaf.nl/mijnbedrijf/8753474/__Boeren_dupe_van_legbatterijverbod_.html

[45] http://agrarisch.tweedehands.net/vee-pluimvee/gevraagd9.html

[46] http://www.agriseek.com/buy/e/Equipment/Poultry/z/Germany/

[47] http://www.yolist.com/online/adid/50026875

[48] http://m.europa-nu.nl/9353000/1/j9vviaekvp0oeyh/vil6pvtyxpvy?ctx=vhuyh1ty3yok

[49] http://www.boerderij.nl/10111212/Landbouw/Mensen-algemeen/Hongarije-wil-gezinsbedrijven.htm

[50] http://www.agd.nl/Artikel/550707/Verzet-tegen-nieuw-bedrijf-Straathof.htm

"*De Duitse boeren hebben geen problemen met de komst van de Nederlandse boeren, maar ze hebben er wel problemen mee als ze de bestaande locaties met grote aantallen gaan uitbreiden. (...) De grootte roept de ergernis op.*"[51]

De Nederlandse opvatting over wat goed vlees is, kan ook niet globaal gekopieerd worden. In Hongarije verdwijnt het traditionele 'backyard farming' in hoog tempo en gingen veel kleine boeren failliet[52]. Met subsidiering van de EU schoten de megastallen de grond uit. In Hongarije kan goedkoop geproduceerd worden omdat er geen kosten zijn voor mestafzet en rechten.[53] Toch heeft men in Hongarije nog steeds het liefst vlees van eigen erf of de buurman uit het dorp, zonder tussenkomst van grote multinationals en zonder gesleep met dieren. De varkens worden in Hongarije vaak met voer uit eigen land gevoerd, krijgen de tijd om goed vet te worden en de productie benadert op veel plekken de biologische werkwijze. Ook zijn de transportregels en hygiëne wettelijk goed vastgelegd[54]. Een prachtig voorbeeld van duurzaam produceren voor de eigen regio. Een Nederlandse veterinair in dienst van de Hongaarse overheid zegt:

"*De Nederlandse veehouderij is in al zijn ijver om processen te perfectioneren los komen te staan van wat vlees zou moeten zijn. In Hongarije, maar ook in landen als Tsjechië en Slowakije kunnen we die draad misschien weer oppakken. (...) Met ook nog eens veel mogelijkheden voor biologische veeteelt, met rassen zoals het Hongaarse Mangalica varken, goed bestand tegen weer en wind met een hoge weerstand tegen ziektes.*"[55]

2.2 Exportsporen

De export van de vee-industrie vindt plaats via verschillende sporen. De overheid, het bedrijfsleven, onderwijsinstituten en financiële instellingen hebben allen een stevige hand in de promotie voor en groei van Nederlandse veehouderij- en toeleveringsbedrijven in het buitenland.

Overheid

De Nederlandse overheid is zeer actief in het stimuleren van de 'megamorfose' in het buitenland. Zij subsidieert de oprichting van nieuwe veebedrijven, verstrekt leningen en garantstellingen, neemt deel in publiekprivate partnerschappen, organiseert handelsmissies en brengt partijen uit Nederland en buitenland bijeen, onder andere voor de bouw van enorme agroparken[56]. Hoofdstuk 3 en 4 gaan nader in op de overheidsfinanciering van vee-industrie in het buitenland.

Bedrijven en agroconsultancies

Nederlandse bedrijven zijn over de hele wereld actief in de veehouderijsector, zowel in de veehouderij zelf als in de toeleverende sectoren (genetisch materiaal, voer, medicijnen,

[51] Hollandse ham uit Duitsland; Oost-Duitse varkenssector Holländerisiert, in: Varkenshouderij Ed. 96 Nr. 7, pag. 48.

[52] http://www.stampoteuropa.nl/vlees_gevogelte/wie_gaat_dit_varkentje_eens_even_wassen.html

[53] http://www.boerderij.nl/upload/7363287_672_1286198918917-Leenaerts.pdf

[54] http://www.stampoteuropa.nl/vlees_gevogelte/wie_gaat_dit_varkentje_eens_even_wassen.html

[55] http://www.stampoteuropa.nl/vlees_gevogelte/wie_gaat_dit_varkentje_eens_even_wassen.html

[56] http://www.alterra.wur.nl/NL/nieuwsagenda/nieuws/opkomende_landen_willen_agroparken.htm

stalinrichting en machines, IT en transport) en verwerking (slachthuizen en vleesproductie). Een deel van de veebedrijven en toeleverende bedrijven die in het buitenland willen gaan ondernemen, regelt de plannen en uitvoering zelfstandig en draagt de kosten zelf. Andere bedrijven vragen overheidssubsidie aan voor het dekken van een deel van de kosten (zie hoofdstuk 4).

De megastallen die door Nederlandse ondernemers in het buitenland worden opgezet of ingericht zijn vaak van megalomane proporties. In Rusland heeft het Nederlandse bedrijf Brinky vier megakippenbedrijven: Severnaya (400 ha. inclusief voerfabriek, broederij, kippenstallen en slachterij), Lomonovskaya (1000 ha. met 60 stallen voor 4,2 miljoen kuikens), Woyskowitsy (1000 ha. met 35 stallen voor 700.000 ouderdieren) en Mginsky (10.000 ha. met 80 stallen voor 6 miljoen slachtkuikens, in aanbouw). Alles bij elkaar worden hier meer dan 115 miljoen kuikens per jaar geslacht[57,58]. Brinky is de grootste kippenvleesproducent van Rusland, en produceert bijvoorbeeld 90% van het kippenvlees in de regio Sint-Petersburg[59].

In de top vijf van grootste zeugenbedrijven in Duitsland staan drie Nederlanders (Straathof, van Gennip en van Asten). In de top vijf van grootste varkensmesters staan ook drie Nederlanders (Straathof, Arts / Bolder en van Dijck)[60]. Het Nederlandse bedrijf Straathof Holding, bekend van de Knorhof en de Knorpolder, twee megavarkensstallen in Nederland, heeft in Duitsland zes bedrijven[61] met in totaal ruim 40.000 zeugen en meer dan 100.000 vleesvarkens. Ook heeft Straathof stallen in België[62] en Hongarije[63]. Straathof produceert jaarlijks meer dan een miljoen biggen. Het bedrijf kreeg, ondanks jarenlange felle protesten en aangevochten vergunningen onlangs toestemming voor de uitbreiding van het varkensbedrijf in Alt-Tellin, voor nog eens 10.500 zeugen. Straathof raakte eerder in opspraak omdat het zonder vergunning veel meer varkens hield dan toegestaan en dagenlang rottende kadavers op het bedrijf liet liggen.

Daarnaast spelen Nederlanders een belangrijke adviserende rol middels Agroconsultancy-bedrijven. Agroconsultancies zijn een katalysator voor de verspreiding van het Nederlandse intensieve veehouderijsysteem in het buitenland. Zij voeren haalbaarheidsstudies uit, brengen marktpartijen bij elkaar en ontwerpen en managen megastallen. Enkelen zijn gespecialiseerd in het verkrijgen van overheidssubsidies voor agrarische bedrijven. Door de jaren heen hebben zij vele miljoenen naar veehouderijprojecten in het buitenland geleid. Bekende agroconsultancies zijn The Friesian[64], Agriplan[65], Agrix[66] en HVA International[67].

---

[57] In: Kommersant - Sint Petersburg, 23 september 2008: Agro-Invest Brinky to build poultry factory.

[58] In: 'Dutch Approach', publicatie Dutch Poultry Centre 2011

[59] In: Kommersant - Sint-Petersburg, 17 juli 2008: Agro-invest dominates in Petersburg market.

[60] http://bauernportal.eu/2011/02/die-verschwiegene-agrarindustrialisierung-2/

[61] http://www.agd.nl/web/Artikel/562335/Straathof-bouwt-nieuw-megavarkensbedrijf-in-MeckelenbugVoorpommeren.htm?nb=agd&editie=10%20maart%202011&link=Straathof%20bouwt%20nieuw%20mega-varkensbedrijf%20in%20Meckelenbug-Voorpommeren&WT.mc_id=mail_agd_10%20maart%202011&reedxs_setstatus=true

[62] http://www.aseed.net/pdfs/straathof-totaal-nederlands-4mei2009-website.pdf

[63] Hongarije in trek bij grote boeren, in: Varkenshouderij, Ed. 95 Nr. 4, pag. 40.

[64] http://www.thefriesian.nl/projects

[65] http://www.agriplan.nl/PDF/Agriplan%20Project%20Profile.pdf

[66] http://www.agrix.eu/Trackrecord.pdf

[67] http://www.hvainternational.nl/products.htm

The Friesian faciliteert grootschalige veehouderijprojecten over de hele wereld. Veel van de projecten die het bedrijf begeleidt worden (mede) gefinancierd door de Nederlandse overheid of Nederlandse bedrijven. The Friesian is de afgelopen jaren met overheidssubsidie onder meerdere actief in Irak, Oekraïne en Tanzania.[68] Op een Russisch melkveebedrijf met 1500 koeien is begin dit jaar een eigen manager gestationeerd. In mei werd in opdracht van het ministerie van EL&I een handelsmissie naar Azerbeidjaan uitgevoerd[69].

Handelsmissies worden soms geïnitieerd door de overheid (zie hoofdstuk 3), andere worden georganiseerd door bedrijven, banken of onderwijsinstellingen. In 2009 organiseerde het Dutch Poultry Centre, een samenwerkingsverband van bedrijven en instituten uit veehouderij, bankwezen, veterinaire sector en onderwijs[70], een handelsmissie naar Kazachstan. Doelstelling was, 'individuele match-making' met Kazachstaanse bedrijven. De handelsmissie leidde onder andere tot een overeenkomst tussen Universiteit Wageningen en de landbouwuniversiteit in Almaty. [71] Tijdens de missie werd een bezoek gebracht aan Bent pluimveebedrijf en -slachterij[72], dat gebruik maakt van Nederlandse stalinrichting en een Nederlandse adviseur heeft. Op dit bedrijf worden de kippen in legbatterijkooien gehuisvest[73]. Ook werd het megabedrijf Kazros Broiler bezocht (zie hoofdstuk 4). Het bezoeken van dergelijke dieronvriendelijke bedrijven, zonder daar dierenwelzijns- of duurzaamheidskanttekeningen bij te plaatsen, contrasteert sterk met het stimuleren van 'best practice' en intenties tot het verbeteren van dierenwelzijn in eigen land.

De internetsite boerderij.nl met een fotoverslag aan Bent onder de titel 'volop kansen in kazachstan'[74]

[68] http://www.thefriesian.nl/projects

[69] http://www.thefriesian.nl/news/?c=news&n=69

[70] http://poultrycentre.i-brix.nl/nl/artikel/111.html

[71] http://poultrycentre.i-brix.nl/nl/nieuws/dpcberichten/succesvolle-handelsmissie-naar-kazachstan.html

[72] http://www.boerderij.nl/1088728/Pluimveehouderij/video-foto-pluimveehouderij/Volop-kansen-in-Kazachstan.htm#

[73] http://www.cdabarneveld.nl/?page=gerrittijmensen&nid=8&titel=Handelsmissie%20naar%20Kazachstan,%20deel%205

[74] http://www.boerderij.nl/1088728/Pluimveehouderij/video-foto-pluimveehouderij/Volop-kansen-in-Kazachstan.htm

Tenslotte is er een actieve promotie van Nederland op vakbeurzen en evenementen, soms in samenwerking met de Nederlandse ambassades of andere hoogwaardigheidsbeklederS[75]. De VIV[76] is de grootste aanbieder van vakbeurzen voor dierlijke productie en dierlijke voedingsmiddelen. Zo zijn er VIV beurzen in Europa, Azië, Latijns Amerika en afzonderlijke beurzen voor bijvoorbeeld China, India, Rusland en Turkije. De organisatie van VIV is in handen van een Nederlands bedrijf, VNU Exhibitions.

Kennisinstituten: Wageningen Universiteit promoot industriële veehouderij

Nederlandse kennisinstituten zoals Wageningen Universiteit (WUR) en de Hogere Agrarische Scholen dragen actief bij aan de verspreiding van de vee-industrie door middel van (contract)onderzoek voor overheden en bedrijven en deelname in internationale partnerschappen. Zij proberen de reputatie van Nederland als agrarisch kennisland en mega-producent van oa vlees en zuivel ten gelde te maken in het buitenland. In grote delen van de wereld is Wageningen bekender dan Amsterdam. Deze instituten worden overigens voor een belangrijk deel uit publieke middelen gefinancierd. Het is dan ook gerechtvaardigd als de maatschappij zich 'bemoeit' met het beleid dat WUR voert, bijvoorbeeld bij haar activiteiten rondom megastallen in het buitenland.

De faculteit 'Animal Sciences Group' (ASG) van Wageningen Universiteit speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van houderijsystemen en technologie voor de vee-industrie. Innovaties worden getest op eigen testboerderijen en vervolgens commercieel vermarkt en geëxporteerd onder de noemer 'Dutch expertise'. Medewerkers worden gestationeerd in opkomende economieën zoals China. Volgens ASG heeft "*de Chinese groeimarkt behoefte aan kennis om de productie-efficiëntie en de productkwaliteit te verbeteren. [Wij hebben] in China een toegevoegde waarde doordat lokaal hoogwaardige Nederlandse kennis voor productie en verwerking van vlees en melk geboden wordt*".[77]

Veel hoge functionarissen en onderzoekers binnen de WUR hebben een agrarische achtergrond. Ook sponsoren bedrijven uit de agrarische sector de universiteit. Zuivel-multinational FrieslandCampina bouwt zelfs haar nieuwe Research & Development Centre voor 350 werknemers op de campus van de WUR, met onderzoeksfaciliteiten, een laboratorium en een proefbedrijf.[78] De hoogste baas van de WUR, de voorzitter van de Raad van Bestuur, laat over de koers van de WUR weinig twijfel bestaan. Hij bepleit regelmatig megastallen[79] en ageert regelmatig tegen beweiding van melkvee[80].

---

[75] http://www.dutchpoultrycentre.nl/nl/nieuws/244.html

[76] http://www.viv.net/nl-NL/Portal.aspx?sc_lang=en

[77] http://www.livestockresearch.wur.nl/NL/nieuwsagenda/archief/nieuws/2008/Internationalisering_veehouderij_trekt_ASG_naar_China.htm

[78] http://www.nfia.com/fft/201011/article2.php

[79] http://edepot.wur.nl/164694

[80] http://www.nieuweoogst.nu/scripts/edoris/edoris.dll?tem=LTO_TEXT_VIEW&doc_id=1510201

Dierenwelzijn en duurzaamheid

Uit de bewoordingen van ASG valt veel moois op te tekenen:

"*De stand van de Nederlandse veehouderij is een voorbeeld voor de ontwikkeling van de veehouderij elders in de wereld en de Nederlandse voetafdruk van Nederlandse veehouderij behoort nu al tot de laagste ter wereld. Het combineert de* ***hoogste productiviteit*** *per dier en per hectare met de minste uitstoot aan broeikasgassen en afvalstoffen. Vanuit ecologische optiek is een zorgvuldig gecontroleerde intensieve veehouderij dan ook de manier om de milieudruk substantieel te verminderen met tevens aandacht voor de kwaliteit van leven van het dier tot op het individuele dier. Juist vanuit Nederland kunnen we de wereld laten zien dat mondiale problemen rond veehouderij oplosbaar zijn: met kennis, vakmanschap, regionaal maatwerk en met respect voor het dier. Belangrijk is dat bij de verdere ontwikkeling van de intensieve veehouderij het dier en een dierwaardig bestaan centraal staan en de stallen zo in te richten dat aan behoeften van individuele dieren in de groep voldaan wordt. Landbouwhuisdieren zijn van nature groepsdieren, maar de omvang van de groep kent grenzen. Door die grenzen te respecteren en het natuurlijk gedrag van de dieren de ruimte te geven, is het mogelijk een zorgvuldige intensieve veehouderij te realiseren. Koplopers onder de veehouders laten dat in de praktijk nu al zien. Door nauwkeurig in te spelen op die natuurlijke behoeften en bij de selectie van de dieren ook aandacht te besteden aan het natuurlijk sociaal gedrag, zijn veel van de noodgrepen uit het verleden te vermijden en is een zorgvuldige intensieve veehouderij een kans en geen bedreiging.*"[81]

Echter in de praktijk toont Wageningen vaak een ander gezicht, en wordt aan de hoogste productiviteit per dier en economisch gewin harder gewerkt dan aan respect voor natuurlijk gedrag. Dierenwelzijn is geen vast onderdeel van denken over duurzaamheid. Daarbovenop is het begrip duurzaamheid ook bij de WUR aan flinke devaluatie onderhevig. In publicaties wordt de vee-industrie regelmatig zonder kanttekeningen gepositioneerd en aanbevolen. In een door WUR/LEI geschreven rapport[82] dat de mogelijkheden voor Nederlandse investeringen in de varkenssector in Hongarije, Roemenië, Oekraïne en Rusland onderzocht, wordt de grootschalige intensieve veehouderij als gunstig scenario gepresenteerd. Het gebrek aan dierenwelzijnsregels wordt als kans geschetst. Het rapport werd geschreven in opdracht van LNV en medegefinancierd door Van Rooi Meat (slachtbedrijf en vleesproducent) en CeHaVe (veevoer en agrarische handel):

'*Voor varkenshouders zijn er mogelijkheden om te investeren in Hongarije, Roemenië en Oekraïne. Er is ruimte voor grote gezinsbedrijven die los van andere ketenschakels kunnen opereren, vooral in Hongarije en ook in Oekraïne….. Dierenwelzijn en milieu spelen in de onderzochte landen geen rol van betekenis. Europese regelgeving is in Hongarije en zeker in Roemenië nog niet volledig geïmplementeerd. Ook bij volledige implementatie betekent dit nauwelijks beperkingen voor veehouderijbedrijven*'

'*In Oekraïne hebben ook grote bedrijven kapitaalgebrek en behoefte aan investeerders die westerse technologie meebrengen.*'

'Uit oogpunt van beschikbaarheid van voedergrondstoffen en milieugebruiksruimte en gegeven de hoge productiviteit van de Nederlandse vermeerderaars en betrekkelijk lage

---

[81] http://www.agriholland.nl/nieuws/artikel.html?id=113486

82 http://www.lei.dlo.nl/publicaties/PDF/2007/2_xxx/2_07_17.pdf

slacht- en verwerkingskosten in Oost-Europa lijkt het economisch en milieutechnisch aantrekkelijk om biggen in Nederland te produceren en in Oost-Europa af te mesten en te slachten.'

Agroparken

Ook in het ontwerp en de ontwikkeling van grote agro-parken met veehouderij in opkomende economieën, waar de WUR bij betrokken is, is dierenwelzijn geen leidend principe. Onderbouwing voor de noodzaak van agro-parken luidt volgens een medewerker van Alterra als volgt:

"*De vraag naar eiwitten en hoogwaardig gegarandeerd veilig voedsel neemt in al die landen extreem snel toe. Onze eigen veehouderij zit aan zijn randen. Het is tijd voor andere listen*"[83]

De universiteit claimt dat de agro-parken volledig gebaseerd zijn op duurzame ontwikkeling, en dat door de grote schaal meer 'comfort voor dieren' en tegelijkertijd een hogere productie behaald kan worden. Dit wordt echter nergens onderbouwd of geconcretiseerd. De projecten roepen meer vragen op dan ze antwoorden en oplossingen bieden.

De WUR is betrokken bij de agro-parken Greenport Shanghai in Changzou, China, en Greenport Nellore in India, waar de bouw binnenkort start. Ook in Zuid-Afrika, Vietnam, Taiwan, Mexico, Egypte en Oekraïne worden projecten ontwikkeld.

Impressie door WUR van Agro-park Caofeidian in China[84]

Deelname aan kennisinstituten en commerciële samenwerkingsverbanden

De WUR is betrokken bij diverse kennisinstituten in het buitenland, met als doel de kennis over intensieve veehouderij in die landen te verspreiden. In Rusland neemt Wageningen deel aan het Livestock Expertise Centre (LEC), een initiatief van de Nederlandse en Russische regering om expertise in de melkvee- en varkenshouderij te delen. Het LEC is een consortium van bedrijven en kennisinstituten, partners zijn The Friesian Agroconsultancy BV, de

---

83 http://nl.sitestat.com/wur/alterra/s?Agroparks&ns_type=pdf&ns_url=http://content.alterra.wur.nl/webdocs/internet/corporate/prodpubl/boekjesbrochures/Agroparks2008.pdf

84 http://www.alterra.wur.nl/nl/nieuwsagenda/archief/nieuws/2010/opkomende_landen_willen_agroparken.htm

Gezondheidsdienst voor Dieren, Schothorst Feed Research, het PTC+ centrum, de HAS Den Bosch en Provimi en Topigs, en heeft een eigen varkensbedrijf. Het LEC exporteert veeindustriesystemen naar Rusland en faciliteert trainingen in de toepassing van deze systemen, eenzijdig gefocused op grootschalige dierhouderij:

"*Grootschalige moderne melkvee- en varkensbedrijven ontwikkelen zich ondertussen gestaag en er is door deze bedrijven in de afgelopen jaren voor vele miljoenen aan fokmateriaal en machines/apparatuur uit onder meer Nederland gekocht. Probleem is dat het geïmporteerde genetische materiaal en de apparatuur vaak onvoldoende rendeert. De productie blijft achter bij de verwachtingen en uitvalpercentages zijn te hoog.*"[85]

Wageningen Universiteit verzorgt een groot deel van de trainingen en biedt ook een MBA-agri[86] opleiding aan. De Nederlandse regering droeg 3,2 miljoen euro bij aan het project.

Onderdeel van LEC is een verband van Nederlandse bedrijven met dochterbedrijven of joint ventures in Rusland, de 'Foundation Dutch-Russian Livestock' (FDRL)[87], met als doel alle benodigde stalinrichting, dieren en kennis te kunnen leveren voor de melkvee- en varkenshouderij, en daarmee commerciële voordelen binnen te halen voor de Nederlandse en Russische agrarische sector. Wageningen Universiteit is ook lid van de FDRL.

In juni 2011 organiseerde de FDRL studiedagen in Rusland over de toepassing van de nieuwste Nederlandse technologie in de melkvee- en varkenshouderij.[88]

In de Filippijnen werd door de universiteit in 2008 een Livestock Expertise Centrum opgezet, met als doel het ontwikkelen van business mogelijkheden in de melkvee- en rundveehouderij, en eventuele expansie naar andere sectoren en regio's op lange termijn. Het LEC verzorgt trainingen in veehouderij, verzorgt aanvragen voor internationale subsidies en zoekt naar matching partners tussen Nederland en de Filippijnen.[89]

Financiële instellingen: Rabobank koploper in financiering vee-industrie wereldwijd, dierenwelzijn alleen op papier gewaarborgd.

De Rabobank financiert wereldwijd vee-industriële projecten en stimuleert de handelsrelaties in de veehouderij. In Nederland is de bank marktleider in agrarische financiering, met een aandeel van meer dan 84% in de food&agrimarkt[90]. Buiten Nederland ligt de focus bijna uitsluitend op de agro- en foodsector, en de bank claimt inmiddels mondiaal de leidende bank te zijn op dit gebied. De Rabobank behoort tot de 25 grootste financiële instellingen ter wereld en is actief in 48 landen. In 2010 bedroeg de nettowinst 2,8 miljard euro, en de omvang van de kredietverlening in de food- en agrosector 44,1 miljard euro[91]. In 2010 ging 17% van deze kredieten naar de vleesindustrie, en 19% naar de

---

[85] http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/brochures/2010/03/26/berichten-buitenland-nr-3-maart-2010-alleen-tekst/bb-maart-2010plattetekst.pdf pg 8

[86] http://lecrusland.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=6&lang=en

[87] http://www.fdrl.nl/

[88] http://www.fdrl.nl/index.php?menuID=14#10

[89] http://www.livestockresearch.wur.nl/NL/nieuwsagenda/archief/nieuws/2010/Naar_een_meer_competitieve_en_duurzame_zuivelsector_in_ZuidoostAzi%C3%AB.htm

[90] http://www.agd.nl/Artikel/155069/Rabobank.htm

[91] http://www.jaarverslagenrabobank.nl/jaarverslag-2010/default.aspx#ZjEwNzk7ZjEwMTE7YTExODE7

melkveehouderij.[92] De Rabobank regelt financiële transacties van wereldspelers in de vee-industrie, zoals VION, JBS, Nutreco, Smithfield, Frangosul, Sadia, Campofrio, Danish Crown en bedrijven in veegenetica zoals Holland Genetics en Hendrix (zie hoofdstuk 4)[93,94,95,96,97,98].

De Rabobank heeft ethische principes voor dierenwelzijn geformuleerd en claimt dat ze haar klanten wereldwijd stimuleert conform deze principes te handelen. De principes zijn gebaseerd op een aantal internationale richtlijnen zoals de gezondheidscode voor landdieren van de Wereldorganisatie voor Diergezondheid, de Europese Overeenkomst inzake de bescherming van dieren, de dierenwelzijnsrichtlijnen van de EU en IFC's 'Good Practice Note: Animal Welfare in Livestock Operations'. Tevens baseert de bank zich op de vijf vrijheden van dieren zoals gedefinieerd door de FAWC, Voor de veehouderij betekent dit dat Rabobank onder andere van haar klanten verwacht dat de dieren in hun gedragsbehoefte kunnen voorzien, geen medicijnen toegediend krijgen die nadelig zijn voor het welzijn van dieren, dat ongemak en pijn voorkomen moet worden en fokdoelstellingen niet alleen gebaseerd zijn op maximale productie en/of winst maar ook op dierenwelzijn.[99]

De naleving van deze principes in de praktijk vertoont echter weinig overeenkomst met de op papier geformuleerde principes. De ‘Eerlijke Bankwijzer’ deed onderzoek het toepassen van dierenwelzijnsnormen door Nederlandse banken bij hun investeringen in de varkenshouderij in binnen- en buitenland. De Rabobank scoort onvoldoende op dierenwelzijn in hun beleid, en in de praktijktoets matig bij eigen beleggingen en slecht bij vermogensbeheer voor derden. Ondanks discussie met klanten over dierenwelzijn kon de bank volgens de Eerlijke Bankwijzer niet aantonen dat ook een significant deel van de varkenshouders is geholpen om over te stappen op diervriendelijkere huisvesting.[100]

In eigen land is de Rabobank inmiddels terughoudend met het financieren van megastallen: "*Sommige hele grote bedrijven moet je hier in Nederland niet willen hebben. Bij grotere bedrijven die we wel financieren, hangt daar een ander risicoprofiel aan dat we nader onderzoeken.*." (Directeur Food en Agri van de Rabobank)[101].

In het buitenland is de bank echter minder kieskeurig. Naast het verlenen van kredieten treedt de Rabobank op als co-investeerder en voert haalbaarheidsstudies uit naar megaprojecten. Een voorbeeld is de speciale focus op Azië[102]. Hiervoor is onder andere een 'strategische samenwerking' aangegaan met de Agricultural Bank of China. In 2010 voerde de Rabobank een studie uit naar een miljarden kostend megastallenproject in Jilin, China, waar oa. melkvee, pluimvee, varkens en rundvee gehuisvest moeten worden.

---

92 http://www.jaarverslagenrabobank.nl/downloads/Financiele_ontwikkelingen.pdf

93 http://meatandseafood.food-business-review.com/news/smithfield-foods-receives-12bn-credit-facility-from-rabobank-130611

94 http://ir.marfrig.com.br/eng/downloads/outros_documentos/20081118_Fairness_Companies.pdf

95 http://findarticles.com/p/articles/mi_m0DQA/is_1999_Feb_11/ai_53979755/

96 http://www.youtube.com/watch?v=MGJrOplTj7U

97 http://www.thepoultrysite.com/poultrynews/8721/hendrix-genetics-acquires-compagnie-internationale-de-volailles-institut-de-slection-animale

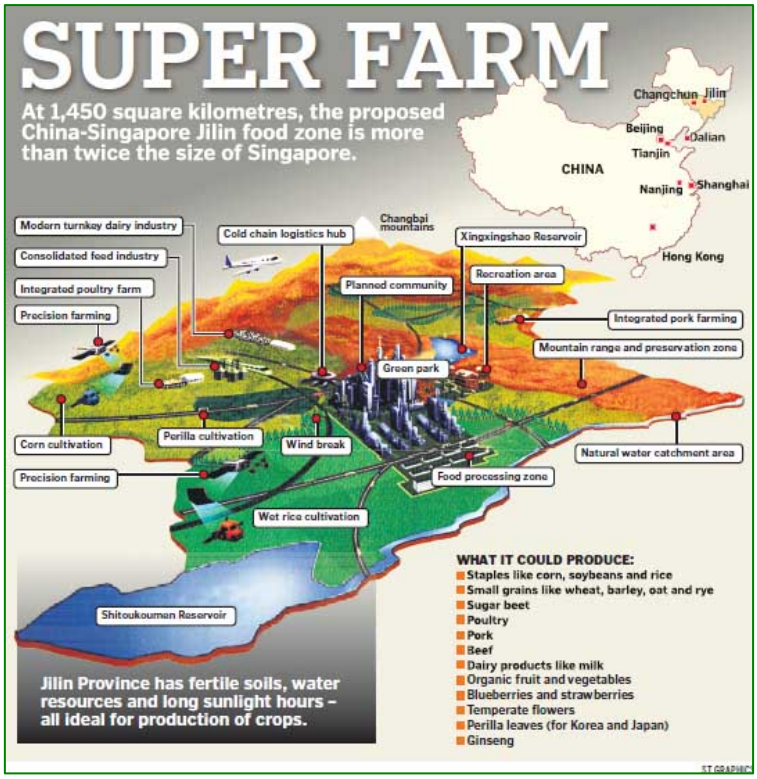
98 http://ir.marfrig.com.br/eng/downloads/outros_documentos/20081118_Fairness_Companies.pdf pg13

99 http://overons.rabobank.com/content/images/Beleid%20dierenwelzijn%20Rabobank%20Groep_tcm64-137296.pdf

100 http://www.eerlijkebankwijzer.nl/site/praktijkonderzoek_dierenwelzijn.pdf

101 http://www.agd.nl/Artikel/163319/Groeikans-bepaalt-financiering-1.htm

102 http://www.agd.nl/Artikel/562052/Agrarische-kredietverlening-Rabobank-in-Nederland-stokt.htm

De Superfarm zoals door Rabobank onderzocht

De Rabobank becijferde dat ontwikkeling van een dergelijke 'Super Farm' geschikt is voor megaproductie van vlees en melk. In de zogenoemde 'Modern Agricultural Food Zone', die 1,450 km² gaat beslaan, worden plannen gemaakt om binnen 6 jaar 1 miljoen varkens per jaar te produceren.[103] De bouw van het 'Swine Industrialization Project' kan inmiddels van start[104]. Het project moet een ziektevrije zone worden, met onder andere een bufferzone tegen mond- en klauwzeer en '*bio-security checkpoints*'.

In Thailand was de Rabobank co-investeerder bij de fusie van het Ermelose bedrijf Tomassen Duck-To and Bangkok Ranch, dat daarmee één van de grootste eendenhouderijen in de wereld werd. De bank is inmiddels aandeelhouder.[105,106] De jonge eendjes die als ouderdieren moeten dienen, worden levend geïmporteerd van uit het dochterbedrijf Cherry Valley in Engeland.[107]

[103] http://www.futuredirections.org.au/files/1285301165-FDI%20Strategic%20Analysis%20Paper%20-%2024%20September%202010.pdf

[104] http://www.weis.ap-summit.org/Html/Project_Preview/112235468.html

[105] http://www.raboprivateequity.nl/index.php?taal=en&menu=Rabo%20Capital&submenu=Investments

[106] http://www.raboprivateequity.nl/index.php?menu=Rabo%20Capital&submenu=News%20Events&news=15&taal=en

[107] http://www.bangkokranch.com/index.php/company-profile/business-cycle

Website Tomassen Duck-To B.V.[108]

Naast feitelijke geldtransacties voert de Rabobank haalbaarheidsstudies uit in opdracht van overheid en bedrijfsleven. In Azerbeidjaan werd geholpen met onderzoek naar de financiële haalbaarheid van een grootschalige melkveehouderij en melkverwerkingsfabriek in de Shaki regio onderzocht, waarbij de totale investeringen op 5 miljoen euro werden geschat.[109] Inmiddels is in Shaki het bedrijf Shaki Agro Industries LLC in Shaki gerealiseerd. De Rabobank financierde het project samen met de Bank van Azerbeidjaan met € 4.980.000[110]. Op het bedrijf worden 600 melkkoeien gehouden, die uit Nederland geïmporteerd zijn.[111]. Er zijn plannen om de schaal van het bedrijf in de toekomst uit te breiden.

De Rabobank organiseert tevens studiereizen naar landen met hoge potentie voor veehouderij, vaak in samenwerking met het Ministerie van LNV / EL&I. In 2007 werd een reis voor varkenshouders georganiseerd naar Polen en de Oekraïne. De gepresenteerde mogelijkheden voor de ondernemers waren oa *'Stallenbouw en stalinrichting bij de modernisering en concentratie in de varkenshouderij, Varkensfokkerij door het creëren van Nucleusbedrijven en KI…. Kennisoverdracht bij het proces van concentratie en professionalisering van de varkenshouderij……voercomponenten en pre-mixen…medicijnen en andere veterinaire middelen…..leverantie van biggen en opfokzeugen'.*[112] Op een reis naar Finland, Letland en Rusland werden ondermeer diverse bedrijven met megastallen voor melkvee bezocht[113].

Onder de bedrijven die Rabobank financiert zijn er met dubieuze reputatie. Zo is een Nederlandse megamelkveehouderij in de Verenigde Staten, gefinancierd door Rabobank, failliet verklaard. Het bedrijf met 8.800 koeien staat nu onder curatele.[114] De Rabobank kreeg

---

[108] http://www.tomassen.com/default.asp?page=8

[109] http://www.internationaalondernemen.nl/zoeken/showresults.asp?landen=%22aza%22&Showresults=true&PageIndex=9

[110] http://www.hvainternational.nl/News.htm

[111] http://pda.today.az/news/business/30899.html

[112] http://www.niedziela.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=972&Itemid=57

[113] http://www.rabobank.nl/images/3264_verslagen_studiereis_29181351.pdf?ra_resize=yes&ra_width=800&ra_height=600&ra_toolbar=yes&ra_locationbar=yes

[114] http://www.agd.nl/Artikel/554397/Rabo-neemt-megamelkveebedrijven-VrebaHoff-over.htm

het bedrijf in handen en werd beboet omdat het bedrijf niet had voldaan aan de milieueisen.[115]

De Rabobank leent honderden miljoenen euro's aan Smithfield, de grootste varkensvleesproducent ter wereld[116]. In Mexico, Polen en Roemenië zijn ernstige misstanden geconstateerd bij Smithfield varkensbedrijven[117,118].

Een door de Rabobank medegefinancierd conglomeraat van 20 melkveehouderijen in Nieuw-Zeeland, goed voor 22.000 koeien, is veroordeeld voor het niet naleven van dierenwelzijnsregels. Kalveren stierven op de bedrijven omdat ze niet werd geleerd uit een trog te drinken, en vele dieren waren ondervoed, kregen slecht voer, zaten te dicht op elkaar en hadden geen beschutting.[119]

[115] http://www.agd.nl/Artikel/570113/Rabo-VS-moet-boete-VrebaHoff-betalen.htm

[116] http://www.annualreports.com/HostedData/AnnualReports/PDFArchive/sfd2009.pdf

[117] http://www.aseed.net/index.php?option=com_content&task=view&id=684&Itemid=1&lang=nl

[118] http://www.nytimes.com/2009/05/06/business/global/06smithfield.html?ref=dining&pagewanted=all

[119] http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=10602277

HOOFDSTUK 3:
Nederlandse overheid subsidieert megastallen in buitenland – de structuur

Subsidies aan veehouderijprojecten worden uitgekeerd door de ministeries van Economie, Landbouw en Innovatie en Buitenlandse zaken. De subsidieverstrekking voor internationale projecten wordt beheerd door Agentschap NL.

Website agentschap NL

EVD Internationaal is de uitvoeringsorganisatie van Agentschap NL, dat de informatie, financiering en netwerk faciliteiten voor buitenlandprojecten verzorgt[120]. Het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie is de grootste client van EVD. Het totale budget voor subsidies, kredieten en missies voor 2010 was 1,3 miljard euro[121]. In het afgelopen decennium gingen tientallen miljoenen naar veehouderijprojecten, vooral via de subsidieprogramma's PSOM (Programma Samenwerking Opkomende Markten) en PSI (Private Sector Investeringsprogramma). Soms kregen bedrijven jaar op jaar subsidie, zoals GK Holding dat in drie opeenvolgende jaren geld kreeg voor het opzetten van varkensketens in verschillende landen.

Bij het aanvragen van subsidies vormen voer-, fokkerij- en andere toeleverende bedrijven clusters om zo een markt voor zichzelf te creëren. Zij helpen de veehouders met de subsidieaanvraag voor overstap naar of uitbreiding in het buitenland. Zo krijgen bedrijven uit de verschillende toeleveringssectoren de complete bedrijfsketen in handen.

[120] http://www.evd.nl/home/evd/index.asp

[121] http://www.agentschapnl.nl/onderwerp/facts-figures

3.1 Geen voorwaarden voor dierenwelzijn bij subsidies buitenland

Aan de toekenning van miljoenen aan overheidsgeld voor grootschalige veeindustriebedrijven in het buitenland, zijn geen voorwaarden voor dierenwelzijn verbonden. Dierenwelzijn wordt nergens genoemd in de missieverklaringen van de financieringsprogramma's van de overheid. Waar in eigen land dierenwelzijn steeds hoger op de agendastaat, lijken de gevolgen van de genereuze buitenlandsubsidies voor dieren in andere landen onbelangrijk. Zo creëert Nederland haar eigen dieronvriendelijke concurrentie.

Het overheidsbudget voor dierenwelzijn in Nederland komt ook in een ander licht te staan wanneer ze worden afgezet tegen de financieringen van dieronvriendelijke megastallen in het buitenland. Er gaan vele miljoenen aan subsidie en andere steun naar buitenlandse vee-industrie in landen waar dieren nog slechter gehuisvest worden dan in Nederland. Terwijl in eigen land maar twee specifiek op dierenwelzijn gerichte subsidieregelingen bestaan[122] met een gezamenlijk budget van slechts 2 miljoen: 'Diervriendelijk produceren'[123], bedoeld om het welzijn van dieren binnen de Nederlandse veehouderij te verbeteren, en 'Verbetering dierenwelzijn'[124], bedoeld voor kleine aanpassingen voor het welzijn van de door een ondernemer gehouden dieren. Voor elk van deze regelingen is € 1 miljoen beschikbaar.

Dierenwelzijn- en milieueisen worden voor ondernemen in het buitenland als hinderende factoren gezien. Zo word in een LNV rapport over Hongarije als belangrijk punt vermeld dat de maatschappelijke acceptatie van intensieve veehouderij hoog is, en dat het geen '*negatief imago bij politiek en consument heeft; een belangrijk en positief verschil met Nederland en verschillende andere Europese landen*'. Ook de milieuruimte in Hongarije wordt geprezen: '*Hongarije kent uitstekende productiefactoren voor de varkenssector: (...) veel (milieu)ruimte en een lage ziektedruk als gevolg van de gunstige spreiding van bedrijven. De bedrijfsstructuur is gesloten en door de afname van de varkensstapel is er sprake van een "mesttekort": het omgekeerde van Nederland en vanuit milieuoptiek een rolmodel binnen de EU.*'[125]

Het ontberen van een kritisch standpunt over dit gebrek aan dierenwelzijn- en milieuwetgeving door bedrijven en overheden, belemmert verbeteringen van dierenwelzijn en milieu. Hoe meer megastallen zich vestigen onder dergelijke minimale eisen, hoe gecompliceerder en tijdrovender het invoeren van betere standaarden wordt. De landen die op kop lopen zullen hemel en aarde moeten bewegen om de verschillen in regelgeving in Europa recht te trekken. Nu al wordt in Nederland veel geklaagd over voornamelijk Zuid Europese landen die voorstellen voor welzijnsverbeteringen blokkeren. Door zelf de

---

[122] http://www.hetlnvloket.nl/portal/page?_pageid=122,1780616&_dad=portal&_schema=PORTAL

[123] http://www.hetlnvloket.nl/portal/page?_pageid=122,4179799&_dad=portal&_schema=portal

[124] http://www.hetlnvloket.nl/portal/page?_pageid=122,4181799&_dad=portal&_schema=portal

[125] Rapport 'Ontwikkelingen in de Hongaarse varkenssector. Kansen en mogelijkheden voor Nederland . http://www.netherlandsembassy.hu/dsresource?type=pdf&objectid=buzabeheer:186962&versionid=&subobjectname=

concurrentie mee te helpen opzetten in het buitenland, waar nog lagere eisen worden gesteld, wordt een verbetering van dierenwelzijn in Nederland en Europa alleen maar moeilijker. Maatschappelijk verantwoord subsidiëren van de Nederlandse overheid is helaas nog amper aan de orde.

3.2 Overheidssubsidies en maatschappelijk verantwoord ondernemen in de vee-industrie

Om subsidie te verkrijgen moeten projecten op papier aan verschillende voorwaarden voldoen. Van PSI aanvragers wordt verwacht dat zij 'een voorbeeld stellen in het betreffende land en de betreffende sector met betrekking tot MVO' en dat het bedrijf een goede staat van dienst moet hebben in maatschappelijk verantwoord ondernemen[126]. Bovendien moet het project een positief effect hebben op 'werkgelegenheid, het introduceren van nieuwe kennis en technologie, het verbeteren van leefomstandigheden, het versterken van kleine en middelgrote bedrijven en / of resulteren in verbeterde milieu condities'[127]. PSOM en PSI contracthouders moe(s)ten het project implementeren in overeenstemming met de milieuwet- en regelgeving van de Europese Unie, Nederland en het ontvangende land. Ook moe(s)t worden voldaan aan de richtlijnen voor Multinational Enterprises on Corporate Social Responsibility of the Organisation for Economic Co-Operation and Development' en de UN Biodiversiteitsconventie[128,129].

Subsidieverzorger Agentschap NL zegt in haar milieubeleidsverklaring: 'Agentschap NL voert als agentschap van het ministerie van Economische Zaken overheidsbeleid uit met de ambitie de duurzame ontwikkeling van de samenleving te bevorderen zowel in Nederland als daarbuiten. Doelstelling daarbij is dat de kwaliteit van de leefomgeving, de economie en het milieu in balans zijn en blijven in de verdere ontwikkeling.'[130]

De Nederlandse overheid heeft zich gecommitteerd aan de criteria van de World Bank. Dit betekent dat de overheid voornemens is meer investeringen te doen die 'toegespitst zijn op de behoeften en toegankelijk zijn voor, vooral kleine producenten en ondernemers in ontwikkelingslanden'. Ook moet er volgens de Wereldbank meer aandacht komen voor milieu en de rol van de landbouw als 'leverancier van milieudiensten'.[131] En in het kader van de millenniumdoelen wil Nederland 'extra inzetten op landbouw, bedrijvigheid op het platteland en voedselzekerheid in ontwikkelingslanden. Hiermee streeft Nederland er naar om extreme armoede en honger in de wereld te halveren.'[132]. Zoals de voorbeelden in hoofdstuk vier laten zien, zijn de belangen van het milieu en de arme plaatselijke bevolking vaak ver te zoeken. De subsidies komen voornamelijk in handen van de rijke bovenlaag en de subsidies lijken vooral bedoeld om het Nederlandse bedrijfsleven aan winstgevende

---

126 http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/PSI%20Social%20corporate%20responsibility.pdf

127 http://www.agentschapnl.nl/en/onderwerp/can-i-apply-psi

128 http://www.evd.nl/system/docbase/showdoc.asp?id=121174&file=II_2007%20-%20General%20Terms%20and%20Conditions%20PSOM%20UK.pdf&location=db

129 http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/PSI%20Social%20corporate%20responsibility.pdf

130 http://www.agentschapnl.nl/content/milieubeleidsverklaring-agentschap-nl

131 http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/notas/2008/05/08/landbouw-rurale-bedrijvigheid-en-voedselzekerheid/08052008-landbouw-rurale-bedrijvigheid-en-voedselzekerheid.pdf

132 http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ondernemen-in-ontwikkelingslanden/goed-ondernemersklimaat-in-ontwikkelingslanden

contracten te helpen.

De steun aan industrialisering van de veehouderij lijkt in tegenspraak met de bovenstaande commitments. In de landen waar de grote veecomplexen zich vestigen wordt de markt verstoord en worden veel kleine boeren van hun bedrijf en inkomen beroofd. Ook bevordert intensivering in de praktijk vaak afhankelijkheid in plaats van zelfvoorzienendheid, stimuleert een ongezond en onduurzaam eetpatroon en zorgt voor grotere milieubelasting en het verdwijnen van dier- en plantensoorten. Kijkt men naar de aan de vee-industrie gekoppelde veevoerketen dan wordt aan bijna geen enkele van de richtlijnen voldaan; schending van mensenrechten en veroorzaking van armoede, verlies van biodiversiteit en aantasting van milieu en klimaat zijn direct gevolg van de mondiale groei van de sojaproductie voor de vee-industrie.

3.3 Steun aan kapitaalkrachtige ondernemers

Opvallend in het subsidiebeleid is dat veel grote, financieel stabiele, soms multinationale bedrijven grote bedragen ontvingen. In de voorwaarden voor de programma's staat echter: ' U heeft geen financiële middelen om uw plan uit te voeren en u kunt geen financiering van een bank krijgen' (PSI), en 'het voorstel mag niet volledig commercieel financierbaar zijn (PSOM)'.[133,134]

Gezien de forse winsten en omzet van de ondernemingen die een beroep doen op de subsidie, kunnen vraagtekens worden gezet bij de handhaving van dit criterium. Onder deze voorwaarden is bijvoorbeeld PSOM-subsidie verstrekt voor uitbreiding van een dochteronderneming van miljardair Abromovich, de eigenaar van voetbalclub Chelsea.

[133] http://www.agentschapnl.nl/en/onderwerp/can-i-apply-psi

[134] http://www.agentschapnl.nl/content/publicatie-staatscourant-5-november-2008pdf

3.4 Megastallen bouwen in 3e wereld verergert honger en armoede

> *"Te lang heeft de focus gelegen op het vergroten van de beschikbaarheid van voedsel, waardoor zowel de distributie-impact van productiesystemen en hun lange-termijn gevolgen voor het milieu zijn verwaarloosd. Toename van de opbrengsten, hoewel een noodzakelijke voorwaarde voor het verlichten van honger en ondervoeding, is geen voldoende voorwaarde."*
>
> *Oxfam Novib*[135]

Het subsidiëren van megastallen in het buitenland heeft weinig te maken met ontwikkelingshulp. De internationale ontwikkelingsorganisatie Oxfam Novib stelt dat de huidige industriële veehouderij – laat staan de introductie van megastallen – het recht op voedsel voor miljarden mensen juist ondermijnd. Zo maakt de concurrerende vraag naar granen voor veevoer het zelfs mogelijk dat dit basisvoedsel voor arme mensen onbetaalbaar is. Daarbij zorgt de veehouderij voor uitputting van natuurlijke hulpbronnen en ecosystemen. Daarom pleit zij voor een hervorming en verduurzaming van de vee-industrie.[135]

> *"Op dit moment wordt meer dan 35% van de wereldwijde graanoogst gevoerd aan vee. Het graan dat wordt gebruikt om dieren te voeden kan de jaarlijkse caloriebehoeften van meer dan 3,5 miljard mensen voorzien."*
>
> *Oxfam Novib*[135]

Hoewel intensivering in de veehouderij volgens de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) een direct gevolg is van verdergaande economische ontwikkeling, heeft de intensieve veehouderij nauwelijks bijgedragen aan armoedebestrijding en voedselzekerheid. De moderne veehouderij is volgens de FAO geassocieerd met verkeerd politiek beleid en tekortkomingen van de markt, waardoor het zorgt voor een grote milieubelasting die veelal niet in verhouding staan tot het economisch belang. Volgens haar blijkt dat ondersteuning van de veehouderij in de vorm van subsidies erg duur is en een beperkt succes heeft in het voorkomen van de ongewenste achteruitgang van kleine boeren.[136,137]

De opkomst naar de moderne productiesystemen is per definitie ten koste gegaan van traditionele veehouderij waarvan miljarden mensen afhankelijk waren en zijn. Het grootste deel van de allerarmsten – ruim één miljard mensen – zijn afhankelijk van vee als een vangnet voor hun levensonderhoud. Daarbij is de traditionele veehouderij gebaseerd op lokale geïntegreerde productiesystemen met duurzame gesloten voer-mest kringlopen. [136, 138]

---

[135] http://www.oxfamnovib.nl/Redactie/Downloads/Rapporten/PeoplePlanetProteins2010.pdf

[136] http://www.fao.org/docrep/012/i0680e/i0680e.pdf

[137] ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/a0701e/a0701e.pdf

[138] http://siteresources.worldbank.org/INTARD/Resources/FinalMindingtheStock.pdf

"Kleinschalige landbouw moet het uitgangspunt zijn voor de ontwikkeling"

FAO 2009[136]

Om een goede bijdrage te leveren moeten beleid en publieke en private investeringen in de veehouderij gericht worden op kleine boeren, de armste gezinnen, voor wie vee dienen als een cruciaal vangnet, beschermen en ingebed zijn in een bredere beleid van plattelandsontwikkeling[136]. Bij veel subsidies die door de Nederlandse overheid – nota bene uit ontwikkelingsgeld - zijn gedaan, is hiervan geen sprake. Ze lijken meer bedoeld om Nederlandse bedrijven een concurrentievoorsprong te geven in hun concurrentieslag bij investeringen in de derde wereld, dan dat men zich bekommerd om honger of duurzaamheid in dergelijke landen.

In haar meest recente visie wil de FAO de komende 15 jaar inzetten op duurzame intensivering: een productieve landbouw dat de natuurlijke hulpbronnen bespaart en verbetert. De kern van dit beleid richt zich op duurzame akkerbouw met hoogproductieve gewassen, zo min mogelijk gebruik van bestrijdingsmiddelen, plantaardige voeding op basis van gezonde bodem, efficiënt waterbeheer en geïntegreerde productiesystemen van gewassen, weilanden, bomen en – als laatste noemt zij – vee.[139]

"Het recht op voedsel moet het belangrijkste principe zijn in het transformeren van de dierlijke productie naar een meer duurzame en sociale leverancier van dierlijke eiwitten."

Oxfam Novib [135]

3.5 Financieringsprogramma's

De volgende programma's worden en werden recentelijk aangewend voor het opzetten van veehouderijprojecten in het buitenland:

Programma Samenwerking Opkomende Markten (PSOM)[140]

Programma met doel het stimuleren van Business-to-Business in ontwikkelingslanden. Projecten worden gefinancierd tot 50 of 60 procent. Dit programma is in 2008 beëindigd, en opgevolgd door PSI. Het programma werd gefinancierd door het ministerie van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking en het ministerie van Economische Zaken. Uit het programma zijn diverse veehouderij projecten (mede) gefinancierd (zie hoofdstuk 4).

Private Sector Investeringsprogramma (PSI)[141]

Programma voor investeringen van innovatieve projecten in opkomende markten die worden uitgevoerd door een Nederlands (of buitenlands) bedrijf in samenwerking met een lokale partner. De subsidie bestaat uit een bijdrage (50 of 60%) in de investeringskosten. Dit is een programma van het ministerie van Buitenlandse Zaken (en voorheen

139 http://www.fao.org/ag/save-and-grow/

140 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/tijdelijke-subsidieregeling-psom-ts-psom

141 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/private-sector-investeringsprogramma-psi

Ontwikkelingssamenwerking). In 2010 werd € 41.432.000 uitgegeven aan PSI projecten.[142] Uit het programma zijn diverse veehouderij projecten (mede) gefinancierd (zie hoofdstuk 4).

Matchmakingfaciliteit Ontwikkelingssamenwerking (MMF OS)[143]

Programma bedoeld om bedrijven in opkomende markten die op zoek zijn naar een geschikte businesspartner in contact te brengen met Nederlandse bedrijven, om gezamenlijke investeringen te stimuleren en kansen te bieden aan het Nederlandse bedrijfsleven. Het programma is een initiatief van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en de FMO Ontwikkelingsbank. Momenteel worden voor een MMF programma partners gezocht voor de opzet van een geitenfokkerij in Moldavië[144].

2g@there[145]

Programma bedoeld om steun te bieden aan clusters van tenminste acht ondernemers die samen internationaal zaken willen doen in elke kansrijke buitenlandse markt. Doel is het positioneren van het Nederlandse bedrijfsleven in het buitenland dat uiteindelijk moet leiden tot het binnenhalen van orders. Het consortium Food Tech Holland is met 2g@there subsidie actief in India. Varkensfokbedrijf Hypor en slachthuisbedrijf MPS maken onderdeel uit van Food Tech Holland.[146] MPS is wereldmarktleider in slachtsystemen met CO2 verdoving voor varkens, geiten en schapen.

Tevens loopt er een zuivelproject in Oekraïne met The Friesian en Dagin Dairy & Processing[147,148].

143 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/matchmakingfaciliteit-ontwikkelingslanden-mmf

144 http://www.agentschapnl.nl/onderwerp/partner-gezocht-voor-moldavische-geitenfokkerij

145 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/2gthere

146 http://www.foodtechholland.com/

147 http://www.agentschapnl.nl/onderwerp/2gthere-programma-zuivel-oekra%C3%AFne

148 http://www.infomoloko.com.ua/

Onder het project valt het implementeren van de 'Nederlandse wijze' van het opfokken en behandelen van kalveren. Ook werd op vijf mega-koeienbedrijven (350-600 melkkoeien) de melkproductie verhoogd[149]

Package 4 Growth[150]

Programma voor het Nederlandse bedrijfsleven om zich op de markten van China en India te kunnen positioneren met kennis, producten en diensten. Dit programma wordt gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Package4Growth subsidie is in India aangewend voor pluimveeverwerking en in China voor veevoerinnovatie.[151]

Government to government-programma (G2G)[152]

Programma van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie voor stimulering van samenwerking met buitenlandse overheden en het bieden van ondersteuning bij het oplossen van knelpunten. Doelstelling is de verbetering van markttoegang en de creatie van nieuwe kansen voor Nederlandse bedrijven die zaken willen doen in een aantal prioriteitslanden en opkomende markten.
Eén van de gefinancierde projecten in 2009 en 2010 behelsde 'verbetering van de melkveehouderij' in Algerije. De doorsnee Algerijnse boer heeft zo'n 12 koeien. Met Nederlandse genetica, import van dieren, voer, melk- en staltechniek wordt beoogd de melkveehouderij in Algerije te intensiveren[153]. In 2007 al werd aan Wageningen universiteit opdracht gegeven om de kansen voor samenwerking op gebied van melkveehouderij en zuivelproductie te onderzoeken. Het rapport[154] concludeerde dat dierenwelzijn, onder andere bij veetransporten, ondermaats is. Toch worden er runderen naar Algerije geëxporteerd.

De Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO)[155]

Deze ontwikkelingsbank ondersteunt het bedrijfsleven in ontwikkelingslanden, door middel van leningen, participaties, garanties en andere investeringsbevorderende maatregelen. Het fonds is een gezamenlijk initiatief van FMO en het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. FMO is actief in de agro-sector. Uit een fonds worden financieringen voor de (middel)lange termijn aan lokale dochterondernemingen of joint ventures van Nederlandse bedrijven verstrekt, waarbij de overheid voor maximaal de helft garant staat en de rest van Nederlandse investeerders komt, met als doel o.a. duurzame groei. In Moldavië bijvoorbeeld, stelde FMO een lening van €750,000 ter beschikking voor de transitie van

---

149 http://www.infomoloko.com.ua/_english/newsletter.html

150 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/package4growth-p4g

151 http://www.larive.com/pages/references/project-references/export-projects.php

152 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/government-government-programma-g2g

153 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2009/12/07/berichten-buitenland-nr-9-10-september-oktober-2009.html

154 http://edepot.wur.nl/117611

155 http://www.agentschapnl.nl/nl-evd-internationaal/fmo-nederlandse-financierings-maatschappij-voor-ontwikkelingslanden

kleinschalige naar grootschalige varkenshouderijen, te besteden door het Nederlandse bedrijf Mol B.V. aan de aankoop, renovatie en uitbreiding van een varkenshouderij.[156]

Nederlands/Europese subsidie

Momenteel lopen ook de subsidieprogramma's Internationaal Innoveren[157]en Eurostars[158] waar een combinatie van Nederlandse en Europese subsidie kan worden aangevraagd, ook voor bedrijven in de agro-sector. Het Europese Zevende Kaderprogramma[159] gaat binnenkort weer open voor aanvragen voor uit de agro-business. In het verleden werd onder dit programma aan Nederlandse aanvragers onder andere subsidie toegekend voor onderzoek naar onder andere K.I. verbetering, vruchtbaarheidsonderzoek bij vee, verhoging melkproductie, embryoselectie van 'commercieel vee' en genetisch gemodificeerde productie van dierziektevaccins[160].

Tenders en businessleads

De overheid helpt ook de Nederlandse veesector aan internationale handelscontacten, bijvoorbeeld middels business-leads op veeteelt gebied. Zo loopt er momenteel werving voor ‘Kabul Chicks’ - pluimvee in Afghanistan[161], ‘RWA chicks’ - eendagskuikens voor leghennen en vleeskuikens in Rwanda[162], ‘Moggie Farms’ - eendagskuikens en slachtlijn in Gambia[163], en investeerders voor veebedrijven en een slachthuis in Irak[164]. Ook brengt de Nederlandse overheid Nederlandse bedrijven met buitenlandse opdrachtgevers in contact middels tenders, bijvoorbeeld voor de internationale (lange afstand) handel in levend vee. Zo vraagt een bedrijf in Azerbeidjaan een aanbieder van 1600 stamboekkoeien via de site van AgentschapNL[165].

3.6 Marktrapporten, haalbaarheidsstudies en matchmaking evenementen

De Nederlandse overheid voert marktverkenningen uit en publiceert marktrapporten, waarmee het bedrijfsleven gefaciliteerd wordt om zaken te doen in het buitenland. Op het gebied van de intensieve veehouderij zijn vele landen gescreend op mogelijkheden voor de ontwikkeling van de intensieve veehouderij. Marktverkenningen worden vaak uitgevoerd door het LEI (Landbouw Economisch Instituut) van Wageningen Universiteit. Zo is er onder andere onderzoek gedaan naar de rundvee-, varkens- en pluimveehouderij in China, de vee- en vleessector in Ethiopië, melkveehouderij in Algerije, de varkenssector in Hongarije, de

---

156 http://www.fmo.nl/smartsite.dws?ch=DEF&id=16196

157 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/internationaal-innoveren

158 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/eurostars-%E2%80%93-subsidie-internationale-marktgerichte-rd

159 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/food-agriculture-and-fisheries-and-biotechnology-fafb-het-zevende-kaderprogram

160 http://cordis.europa.eu/home_en.html

161 http://www.agentschapnl.nl/nieuws/afghanistan-veeteelt-kabul-chicks-business-lead

162 http://www.agentschapnl.nl/nieuws/rwanda-veeteelt-rwa-chick-business-lead

163 http://www.agentschapnl.nl/nieuws/gambia-veeteelt-emholding-moggie-farms-business-lead

164 http://www.agentschapnl.nl/nieuws/irak-investment-opportunities-babylon-province-0

165 http://www.agentschapnl.nl/nieuws/azerbeidzjan-tender-1600-head-pedigree-cattle

pluimveesector in Japan, de ontwikkeling van een intensieve veehouderijketen voor pluimvee en varkens in Tsjechië en Slowakije, en de varkensfok- en varkensvleesmarkt in de Oekraïne.[166]

Conclusies uit de rapporten bevelen altijd de 'westerse manier' van dierhouderij aan en reppen amper over dierenwelzijn, wel over 'een grote technologische achterstand en behoefte aan investeringskapitaal, kennis, kennisintensieve producten en management in vleesindustrie, varkenshouderij en veevoerbedrijven'[167].

EVD internationaal en het ministerie van ELI organiseren bovendien zogenaamde 'Internationale Challenges' per regio, continent of thema (bijvoorbeeld Agri/Food) voor ondernemers met buitenlandplannen[168]. Ook is er een programma met seminars, cursussen en matchmaking evenementen[169].

De overheid biedt tevens financiële ondersteuning aan haalbaarheidsstudies[170] voor exportprojecten in opkomende markten. Ook het opzetten van megastallen en industriële veehouderijketens door Nederlandse bedrijven wordt onderzocht. Voorbeelden zijn een megamelkveehouderij met 3.000 koeien in Rusland[171], intensieve pluimveehouderij[172] en grootschalige melkveehouderij[173] in Congo, en pluimvee- en varkenshouderij in Servië[174,175].

Haalbaarheidsstudies worden gesubsidieerd, bijvoorbeeld over een megastal in Rusland

---

166 http://www.evd.nl/home/landen/

167 http://www.epp-dutchbranch.nl/filesdownload/02_7_17iidvk.pdf, p.3

168 http://www.evd.nl/evenementen/challenge/index.asp

169 http://www.evd.nl/evenementen/agenda/index.asp

170 http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/programma-economische-samenwerking-projecten-pesp

171 http://www.agentschapnl.nl/nl-evd-internationaal/rusland-mega-dairy-farm-omsk-region-pesp07074

172 http://www.agentschapnl.nl/nl-evd-internationaal/congo-integrated-poultry-chain-development-pointe-noire-pesp08003

173 http://www.agentschapnl.nl/nl-evd-internationaal/congo-feasibility-study-establishment-large-scale-dairy-farm-fresh-milk-supply

174 http://www.agentschapnl.nl/nl-evd-internationaal/servi%C3%AB-upgrading-poultry-production-pesp07064

175 http://www.agentschapnl.nl/nl-evd-internationaal/servi%C3%AB-pig-farming-pesp08038

De laatstgenoemde betrof een haalbaarheidsstudie naar een megavarkensbedrijf in Servië voor de productie van jaarlijks 20.000 varkens en 50.000 biggen.

3.7 Handelsmissies overheid

Ministeries organiseren regelmatig ingaande en uitgaande handelsmissies, sommige in gezelschap van bewindspersonen of leden van het koninklijk huis. Staatssecretaris Bleker bezocht in maart 2011 samen met Prins Willem-Alexander en Prinses Maxima Vietnam. Daar beloofde de staatssecretaris dat Nederlandse en Vietnamese veevoer- en veehouderijbedrijven gaan samenwerken om 'kwaliteit, voedselveiligheid, management en de relatie tussen veefokkers en bedrijven te verbeteren'. Bedrijven moeten zich daarbij concentreren op 'zowel winst als aandacht voor milieu, arbeid en onderlinge relaties'.[176] In april was Bleker in Rusland, dat graag zijn kippen- en varkensvleesexport wil verhogen. Hij prees daar de samenwerkingsbereidheid van Nederlandse bedrijven in deze sectoren aan[177].

In juli 2011 promootte de staatssecretaris de Nederlandse kalfsvleessector bij de handelsminister van China[178].

In september gaat de reis naar opkomende markt India om daar de kansen voor de veeteelt te verkennen[179], in diezelfde maand organiseert Economische Zaken een pluimveehandelsmissie naar Angola[180] en in november wordt in gezelschap van Staatssecretaris Bleker soja- en vleesgrootmacht Brazilië bezocht[181].

Eerder was LNV met een handelsmissie Zuivel en Veehouderij in Algerije[182], met als perspectief 'overdracht van kennis, moderne huisvesting, sperma, huisvesting, koeling faciliteiten, voeding, verzorging en logistiek.' Ingeschat werd dat 'voor de verhoging van de melkproductie de invoer van levende runderen nodig zal zijn'.

In 2009 werd in Portugal[183] een reis georganiseerd voor toeleveranciers om de vele Nederlandse veehouders in Portugal te voorzien van informatie over modernisering van de melkveehouderij.

Voorbeeld van een 'megastal-missie' gefinancierd en mede georganiseerd door overheid:

11-14 april 2011: Handelsmissie Rusland varkenshouderij

Doel van de missie was het verkennen van de kansen voor Nederlandse bedrijven in de

---

176 Uit: Vietnam News Brief, 1 april 2011.

177 http://lecrusland.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Aswine-fever-force-government-of-rf-to-support-sheep-breeding-&catid=1%3Anews&lang=en&Itemid=14

178 http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/internationaal-ondernemen/nieuws/2011/07/15/nederland-en-china-zien-goede-mogelijkheden-voor-handel-en-investeringen.html

179 http://www.agentschapnl.nl/agenda/handelsmissie-voor-de-tuinbouwsector-en-agrotechnologie-naar-india

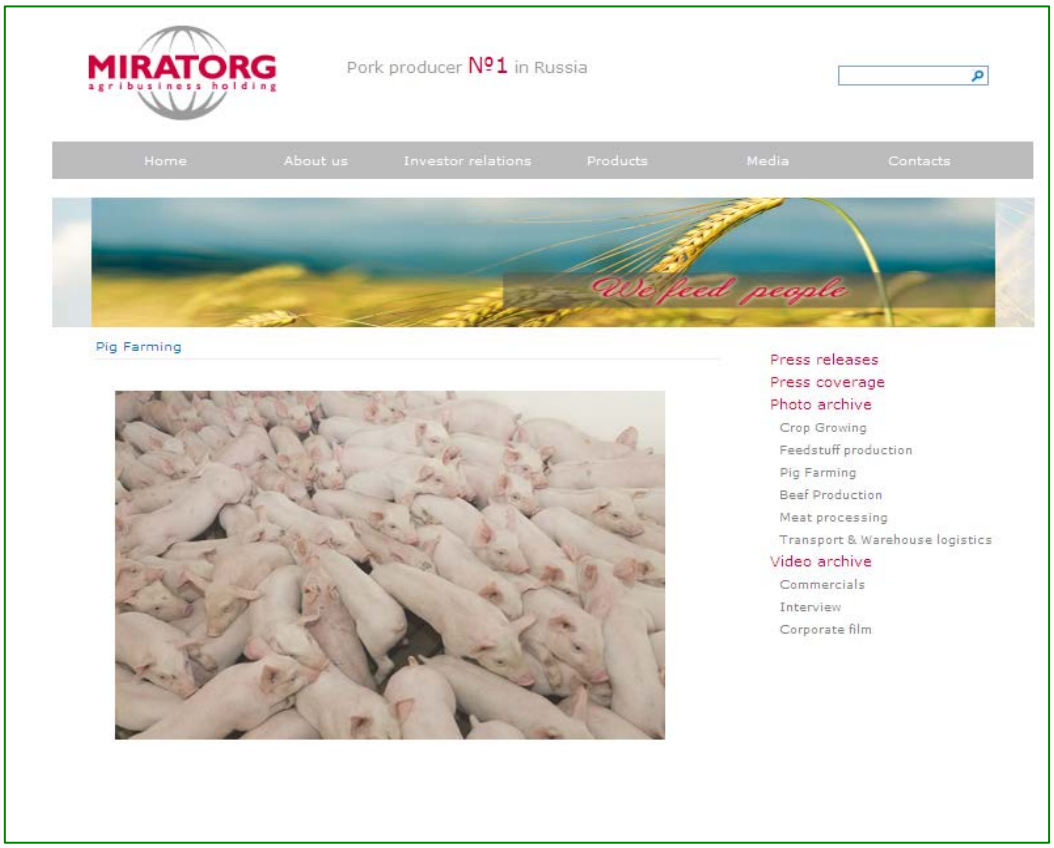
180 http://www.nabc.nl/Activities/TradeMissions/tabid/66/YearMonth/201109/ItemID/596/Title/TrademissionpoultryAngola1825September/Default.aspx

181 http://www.internationaalondernemen.nl/zoeken/showbouwsteen_agenda.asp?bstnum=296678&location=

182 http://www.pdv.nl/nederland/kwaliteit/page4508.php

183 http://dekennisclub.wordpress.com/2009/04/24/handelsmissie-naar-portugal-voor-nederlandse-toeleveranciers-voor-de-veehouderij/

Russische varkensvleesindustrie: 'Voor Nederlandse bedrijven betekenen de groeiende vleesconsumptie en het actieve overheidsbeleid kansen op de Russische markt. Deze kansen zijn bijvoorbeeld op het gebied van fokvarkens, inrichting voor stallen en slachthuizen, veevoer, technologie en kennis.'[184] Op het programma stond een bezoek aan Miratorg[185], de zelfbenoemde grootste varkensvleesproducent van Rusland.

Trots toont Miratorg op haar website de overvolle stallen

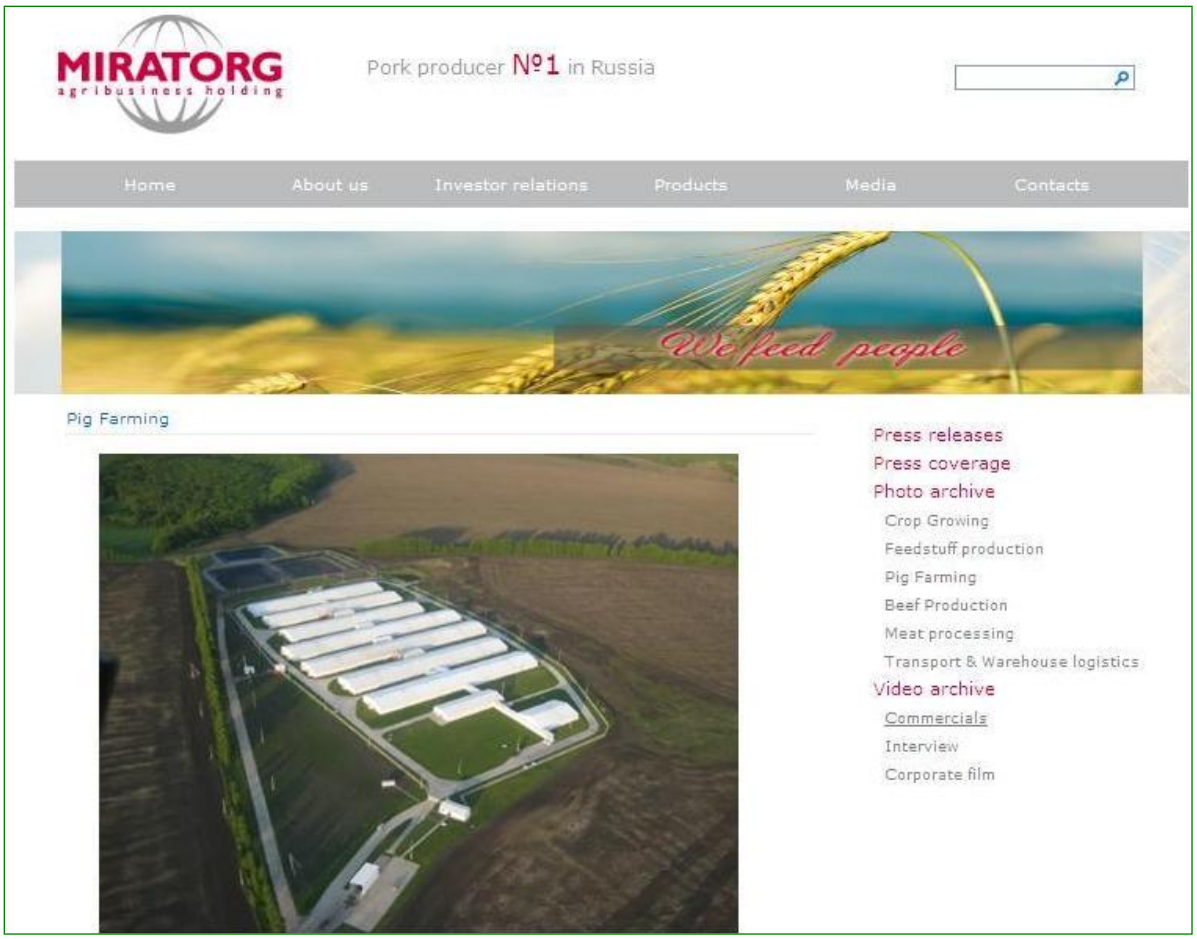
Miratorg heeft tien eigen bedrijven en plannen voor de bouw van negen nieuwe megavarkensbedrijven met 115.000 varkens elk[186]. De bedrijven van Miratorg gebruiken staluitrusting van het Nederlands / Duitse bedrijf 'Big Dutchman'. Het bedrijf laat zich voorstaan op een zeer hoge score van 22,5 big per zeug en een zeer snelle groei van de biggen. In de eerste helft van 2011 werd de vleesproductie met ruim 7 % opgeschroefd[187]. De vijfdaagse handelsmissie kostte de deelnemers slechts €500,- dankzij een royale bijdrage van de overheid.

[184] http://thelighthousegroup.ru/client/lighthouse/uploads/informationsheetmissionextendedversionnl.pdf

[185] http://www.miratorg.ru/sites/en/about/Business_segments/pig_farming/default.aspx

[186] http://thelighthousegroup.ru/client/lighthouse/uploads/informationsheetmissionextendedversionnl.pdf
http://www.zlto.nl/media/default.aspx/emma/org/10661089/marktomvang+en+marktontwikkeling+varkenshouderij+rusland.pdf

[187] http://lecrusland.ru/en/news/138-in-6-month-of-2011-miratorg-increased-pork-production-on-72-.html

De megastallen van Miratorg herbergen 115.000 varkens per stuk, vermeldt de website

3.8 Trainingscentra

De Nederlandse overheid draagt actief bij aan het trainen van mensen in het houden van dieren op industriële wijze door betrokkenheid bij trainingscentra. Voorbeelden van Nederlandse trainingscentra[188]:

- Sidac (Sino- Dutch Animal Husbandry and Demonstration Centre) in Beijing, China. Organiseert cursussen voor pluivee- en varkenshouders. Gestart onder Nederlands management, inmiddels in handen van Chinese partners.
- Binh Tang Training and Research in Ho Chi Minh City, Vietnam. Samenwerking tussen Nederlandse en Vietnamese regering, voor kennisoverdracht in pluimvee- en varkenshouderij. Inmiddels in Vietnamese handen.
- ITC Training Centre Tatarstan in Tatarstan, Russia. Samenwerking tussen Nederlandse en Tatarstaanse overheid. Op het trainingscentrum bevindt zich een gesloten varkensbedrijf met 100 zeugen.
- Rutchy Training Centre St Petersburg, Russia. Tweede Russische trainingscentrum waar de Nederlandse overheid in participeert. Bevindt zich op Rutchy varkenshouderij met zeugen.

[188] http://www.vdlagrotech.com/agriculture_uk/project5.html

HOOFDSTUK 4:
Nederlandse overheid subsidieert megastallen in buitenland
10 voorbeelden

4.1 Kwart miljoen extra varkens voor miljardair Abramovich

€ 750.000 voor uitbreiding megastallen van steenrijke Russische varkensvleesproducent

Nederland gaf driekwart miljoen euro PSOM-subsidie voor uitbreiding van mega-varkensstallen in Rusland[189]. Met behulp van de Nederlandse bedrijven Nutreco en Ottevanger moest de varkensproductie en bedrijfsefficiëntie van het bedrijf Omsky Bacon omhoog. Het project werd in 2008 afgerond. Miljardair Roman Abramovich, bekend als eigenaar van de Engelse voetbalclub Chelsea en verdacht van vele corruptiezaken[190], profiteerde van de subsidie, bedoeld om de productie van zijn dochterbedrijf Omsky Bacon uit te breiden van 250.000 naar 500.000 varkens per jaar.

PSOM gelden zijn bedoeld voor bedrijven die niet voldoende commerciële middelen hebben om het voorgestelde project uit te voeren. Omsky Bacon is één van de grootste varkensvleesproducenten van Rusland en behoort tot de financiële top van agrarische bedrijven in Rusland[191]. Het bedrijf was op moment van subsidietoekenning onderdeel van Millhouse Capitals, de onderneming van Abramovich[192,193]. Millhouse is tevens eigenaar van tientallen andere megaveebedrijven in Rusland.

189 http://www.agentschapnl.nl/en/nl-evd-internationaal/russian-federation-improving-feed-and-pig-production-omsk-region

190 http://en.wikipedia.org/wiki/Roman_Abramovich#Alleged_crimes_and_wrongdoing

191 http://www.thepigsite.com/swinenews/20201/prioskolie-knocks-omsky-bacon-off-top-spot

192 http://issuu.com/worldbank-russia/docs/agribusiness-survey-russia#share

193 Nadien is het bedrijf verkocht en in handen gekomen van Prodo

Naast het uitbreiden van de varkensproductie werd de subsidie verstrekt voor een joint sales organisatie van Omsky Bacon en Nutreco en voor verbetering van een veevoerbedrijf. Ook werd een demonstratiebedrijf annex trainingscentrum opgezet, met als doel 'boeren te demonstreren en te overtuigen dat met beter voer, fokmateriaal, dierhouderij, bedrijfsmanagement en dierziektepreventie, de efficiëntie en voer-vlees conversie verbeterd kan worden'[194]. Typische terminologie voor verdere industrialisering van de Russische varkenssector.

Nutreco is een wereldspeler in de veevoermarkt, met een speciale focus op grote opkomende agribusiness markten zoals China, Brazilië en Rusland.[195] In 2006, bedroeg de omzet drie miljard euro en de winst 520 miljoen[196]. Het roept de vraag op waarom dan toch nog bij de Nederlandse overheid, cq belastingbetaler moest worden aangeklopt voor steun. Ottevanger bouwt mengvoerinstallaties bij veebedrijven over de hele wereld[197]. In Cherkivo, Rusland werd op een megavarkensbedrijf met 18.000 zeugen en 400.000 biggen per jaar een voerinrichting gebouwd[198]. In 2007 ontving Ottevanger tevens € 103.800 aan andere overheidssubsidies[199].

4.2 Subsidie voor productie plofkippen in Roemenie

€ 390.000 voor nog meer kippen per vierkante meter

Met meer dan een half miljoen overheidssubsidie uit Nederland zette de Agroli Group, een pluimveevlees-gigant in Roemenië, een moderne plofkip-productieketen op[200]. Het Nederlandse vleeskuikenbedrijf Hybro B.V. ontving € 390.000 uit de PSOM gelden om het pluimveebedrijf Avicola Tartasesti met de productie van eendagskuikens te laten starten. De zogenaamde grootouderkippen werden door Hybro uit Nederland naar Roemenië geëxporteerd, waar de dieren zich konden kwijten aan het zorgen voor nageslacht.

Beeld van de stallen van het bedrijf via Google street view

[194] http://www.agentschapnl.nl/en/nl-evd-internationaal/russian-federation-improving-feed-and-pig-production-omsk-region

[195] http://hugin.info/133565/R/1487384/422822.pdf

[196] http://www.afm.nl/registers/fv_documents/202.pdf

[197] http://www.ottevanger.com/nederlands/portfolio/?page=projecten_op_werelddeel

[198] http://www.thepigsite.com/swinenews/17429/third-unit-at-cherkizovos-lipetskmyasoprom-pig-facility-complete

[199] http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/wob-verzoeken/2008/12/16/verzoek-om-overzicht-met-gecommitteerde-subsidiebedragen-naar-regeling-en-begunstigde-2007.html

[200] http://www.agentschapnl.nl/en/nl-evd-internationaal/romania-realising-eu-standard-broiler-production-chain-romania

Een moderne plofkip met supersnel groeiende borst (kipfilet)

De hennen die hier uit voort kwamen werden vervolgens in Avicola Tartasesti aan het werk gezet om miljoenen vleeskuikens te leveren. Na de afronding van het modernisatieproject in 2007 groeide de productie van eendagskuikens met bijna 10%[201]. Niet alleen de aantallen kuikens, ook hun 'plofsnelheid' steeg met behulp van de Nederlandse inbreng. De manager van Avicola Tartasesti: "*Vroeger hadden we 84 dagen nodig om kippen van 1.2 tot 1.4 kilo te produceren. Nu hebben we in 52 dagen een kip van 2.2 tot 2.3 kilo. Vroeger gebruikten we 2.7 tot 3 kilo voer per kilo kip, nu slechts 1.6 tot 1.7 kilo. En waar vroeger 15 tot 16 kilo kip op een vierkante meter zat, produceren we nu 42 tot 48 kilo per vierkante meter*".[202] Dit citaat is opmerkelijk omdat dan meer vleeskippen per m² worden gehouden dan in Nederland en Europa momenteel volgens het vleeskuikenbesluit is toegestaan. Er mag maximaal 42 'kilo kip' per m² worden gehouden, waarbij voldaan moet worden aan aanvullende eisen, zoals controle op pootaandoeningen.[203] Dit is al een vergaand compromis aan de pluimveesector, zo blijkt uit een rapport van een Wetenschappelijk Comité van de Europese Commissie[204]:

"*Onderzoek naar gedrags- en pootproblemen wijst duidelijk uit dat de bezettingsdichtheid maximaal 25 kg per vierkante meter moet bedragen om ernstige welzijnsproblemen te vermijden, en dat boven de 30 kg per vierkante meter er een scherpe toename is van ernstige problemen, zelfs bij goede controlesystemen*".

De komst van industriële kippenfabrieken leidt in landen als Roemenie waarschijnlijk tot een snelle intensivering en mogelijke overschrijding van de wettelijke normen, met een nog verdere aantasting van dierenwelzijn tot gevolg.

---

[201] http://www.agroli.ro/en/entitati/avicola-tartasesti/

[202] http://translate.google.nl/translate?hl=nl&sl=ro&tl=en&u=http%3A%2F%2Fwww.lumeasatului.ro%2Fun-profesionist-de-crevedia_651.html

[203] http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2011/01/13/hogere-welzijnseisen-voor-het-houden-van-vleeskuikens.html

[204] http://ec.europa.eu/food/fs/sc/scah/out39_en.pdf pg 66

Pluimveebedrijf Avicola Tartasesti is onderdeel van de Agroli Group, met een omzet van € 75 miljoen in 2008[205], één van de leiders in de pluimvee-industrie in Roemenië. Het bedrijf bouwt momenteel tientallen nieuwe pluimveebedrijven[206], de Nederlandse staat droeg met haar betaling bij aan de aftrap van een industrialiseringsgolf in de Roemeense pluimveehouderij. De belangen van omwonenden worden hierbij niet altijd in acht genomen: uit onderzoek blijkt dat de pluimveehouderijen van Agroli vervuild afvalwater lozen op oppervlaktewater[207].

Een moderne vleeskippenstal met meer dan '40 kilo kip per vierkante meter'

Naast de handel in levende kippen en genetica was de subsidie voor het project ook bedoeld om de handel in veevoer en stalinrichtingen van Nederland naar Roemenië te stimuleren. Vencomatic, een Nederlandse producent van huisvestingssystemen voor kippen, waaronder kooien voor moederdieren, ontving € 150.000 voor het project, en marketingbedrijf Larive International ontving € 25.000.

[205] http://www.worldpoultry.net/processing/meat/marketing/euE28099s-chicken-integration-champions-in-romania-6968-page-2.html

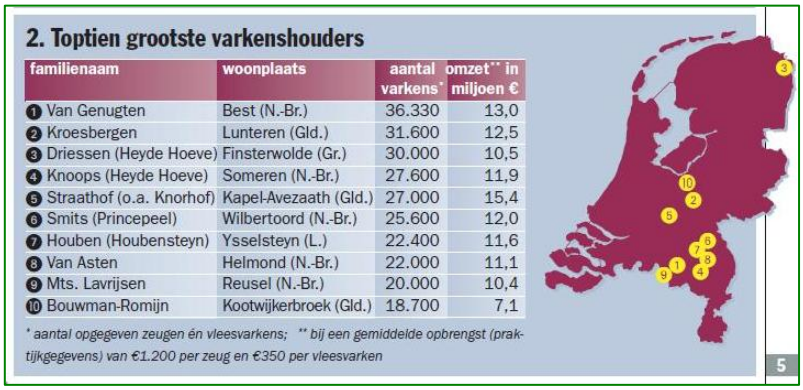
[206] http://translate.google.nl/translate?hl=nl&sl=ro&u=http://www.ccib.ro/afacerea/Stire-3229-.htm&ei=LFFtTcG5F4mgOrGb_YAD&sa=X&oi=translate&ct=result&resnum=10&ved=0CHEQ7gEwCTgU&prev=/search%3Fq%3DAvicola%2BTartasesti%26start%3D20%26hl%3Dnl%26sa%3DN%26rlz%3D

[207] http://pesd.ro/articole/nr.3/15.Rizea.pdf

4.3 **Multi-megastal-boer met subsidie naar Bosnië**

€ 708.000 voor nieuwe varkensketen

De grootste varkenshouder van Nederland, van Genugten[208], kreeg meer dan 700 duizend euro PSOM subsidie om uit te breiden naar Bosnië. Van Genugten had naar eigen zeggen 'de limiet van uitbreidingen in Nederland bereikt', met stallen voor in totaal meer dan 36.000 varkens en een omzet van €13 miljoen[209].

2. Toptien grootste varkenshouders

familienaam	woonplaats	aantal varkens*	omzet** in miljoen €
1 Van Genugten	Best (N.-Br.)	36.330	13,0
2 Kroesbergen	Lunteren (Gld.)	31.600	12,5
3 Driessen (Heyde Hoeve)	Finsterwolde (Gr.)	30.000	10,5
4 Knoops (Heyde Hoeve)	Someren (N.-Br.)	27.600	11,9
5 Straathof (o.a. Knorhof)	Kapel-Avezaath (Gld.)	27.000	15,4
6 Smits (Princepeel)	Wilbertoord (N.-Br.)	25.600	12,0
7 Houben (Houbensteyn)	Ysselsteyn (L.)	22.400	11,6
8 Van Asten	Helmond (N.-Br.)	22.000	11,1
9 Mts. Lavrijsen	Reusel (N.-Br.)	20.000	10,4
10 Bouwman-Romijn	Kootwijkerbroek (Gld.)	18.700	7,1

* aantal opgegeven zeugen én vleesvarkens; ** bij een gemiddelde opbrengst (praktijkgegevens) van €1.200 per zeug en €350 per vleesvarken

5

Al in 2006 was Van Genugten de grootste varkenshouder volgens vakblad Boerderij

Een mooi biggetje in het gras siert cynisch de homepage van megaboer Van Genugten

Met het subsidiegeld werd een nieuw varkensbedrijf met 3.500 vleesvarkens in Bosnië Herzegovina, gestart[210]. De in 2007 ontvangen subsidie van € 708.000 was bedoeld voor het opzetten van een joint venture met partner Agro Internacional (veevoer) onder de naam Country Pork.[211] In de aanvraag wordt melding gemaakt van het leveren van genetisch materiaal aan Bosnische varkensboeren en het zetten van nieuwe standaarden in de varkenshouderij op het gebied van diermanagement, milieu en mestverwerking. Van Genugten liet Nederlands consultancybedrijf Agriplan in 2006 de subsidieaanvraag uitvoeren. Vervolgens verzorgde Agriplan tussen 2007 en 2009 het projectmanagement rond de bouw van de varkenshouderij.[212] Half januari bleek bij een bezoek het varkensbedrijf nog steeds niet helemaal afgebouwd. De Bosnische partner sprak zijn verwachting uit dat eind januari begonnen wordt met het twee tot drie maal per jaar afmesten van uit Nederland getransporteerde biggen, rond de 10.000 biggen per jaar over een afstand van circa 1.500 kilometer.

---

208 http://www.genugtenagribusiness.nl/varkenshouderij.htm

209 http://www.boerderij.nl/upload/293196_672_1177319503956-Grote_boeren.pdf

210 http://www.agriplan.nl/files/files/agriplan_project_profile_dec_2009.pdf

211 http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/PSOM%20project%20overview%202007.pdf pg121-122

212 http://www.agriplan.eu/files/files/agriplan_project_profile_dec_2009.pdf

Veetransporten over dergelijke lange afstanden veroorzaken enorm veel dierenleed[213]. Acht uur wordt vaak als een maximaal wenselijke transporttijd gezien door het Nederlandse parlement en kabinet[214]. Het biggentransport naar Bosnië zal meer dan 20 uur in beslag nemen. Dergelijke veetransporten zijn tevens de grootste risicofactor voor insleep van de varkenspest in Nederland[215]. Een nieuwe uitbraak van varkenspest in Nederland zou desastreus zijn voor varkens en boeren. Ook om die reden is de subsidie dubieus.

In de jaren negentig veroorzaakten Van Genugten en andere megavarkensboeren veel onrust met grootschalige plannen voor megabedrijven in vee-arme regio's; de varkensinvasies[216]. Bij gemeenten met gebrekkige en verouderde bestemmingsplannen werden tientallen vergunningaanvragen ingediend voor vele megavarkensbedrijven. Gemeenten konden door fouten in de plannen deze vergunningen wettelijk niet weigeren. De plaatelijke bevolking in de veelal ongerepte gebieden was in rep en roer. De bestemmingsplannen werden vervolgens dichtgetimmerd om nog meer nieuwe bedrijven te voorkomen. De inmiddels verstrekte vergunningen werden daardoor zeer veel geld waard. Later werd van Genugten veroordeeld voor zijn rol bij een groot voedselschandaal[217]: duizenden varkens werden afgemaakt[218] en de volksgezondheid was in gevaar gebracht doordat met hormonen vervuilde suikers uit de farmaceutische industrie aan varkens was gevoerd.

Het is kennelijk allemaal geen reden om dit project niet te subsidiëren.

4.4 Plofkip-genen gesubsidieerd naar Kroatië

€770.000 voor verspreiding kippengenetica

De onderzoeksdirecteur van Hendrix Genetics is trots: "*De halve wereld eet een ei waarbij wij betrokken zijn*" [219]. Hendrix beheerst de helft van de wereldmarkt voor legkippen en blijft uitbreiden[220]. Het krijgt daarbij hulp in de vorm van Nederlands subsidiegeld. Ook Kroatië moet aan de plofkip! Hendrix Poultry Breeding, onderdeel van Hendrix Genetics, gebruikte in 2005 en 2006 € 770.000 PSOM subsidie voor het opzetten van een joint venture met Perfa, een Kroatisch broedhennenbedrijf. Doel van het project is het produceren van eendagskuikens tegen een gereduceerde kostprijs, en het introduceren van de Hendrix-genen in Zuid-Oost Europa. Renovatie van stallen voor 220.000 leghennen maakte ook deel uit van de aanvraag. Bovendien hoopte Hendrix te kunnen profiteren van Perfa's bestaande verkoopkanalen voor eieren.[221] Middels overnames in landen wereldwijd neemt Hendrix een steeds groter marktaandeel in met de ambitie om de grootste te worden in de veefokkerijwereld[222]. In Kroatië is de joint venture inmiddels onder de naam 'Perfex Poultry'

---

213 http://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/transport.aspx

214 http://www.ttm.nl/nieuws/id29737-strengere-eisen-veetransport.html

215 http://www.cvi.wur.nl/NL/nieuwsagenda/archief/nieuws/2008/Nederland_klaar_voor_bestrijding_KVP_via_vaccinatie.htm

216 http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2766401/1994/06/29/Varkenshouders-verbolgen-over-slecht-imago.dhtml

217 http://www.flakkeenieuws.nl/content/view/706

218 http://www.wakkerdier.nl/wakker-dier-persberichten/wakker-dier-verontwaardigd-over-vernietiging-gezonde-mpa-varkens

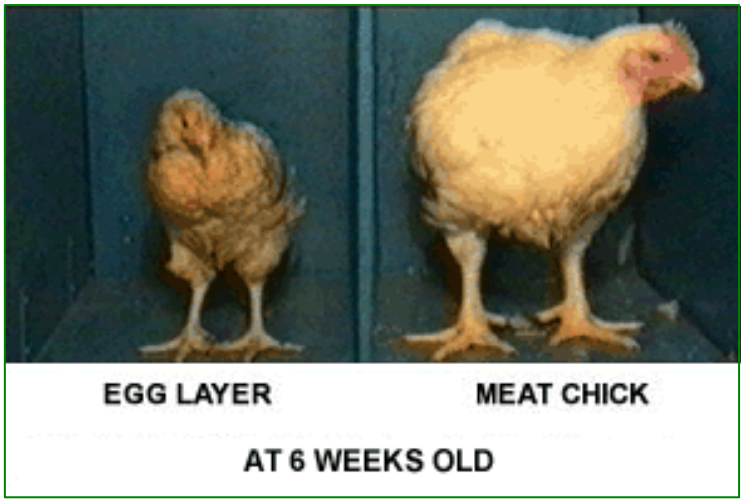
219 Uit: 'Gezocht, vredeskip', Volkskrant 12 februari 2011.

220 http://edepot.wur.nl/4136

221 http://www.agentschapnl.nl/en/nl-evd-internationaal/croatia-layer-hen-production

222 http://www.agd.nl/Artikel/407377/Antoon-van-den-Berg-Hendrix-Genetics-wil-leider-zijn-in-fokkerijwereld.htm

in vol bedrijf.[223,224]

Een doorgefokte legkippen en vleeskip van beide 6 weken oud

Waar in delen van Europa tot nog toe relatief veel genetische diversiteit was in kippenrassen, is dit project een extra voor verschraling. Bedrijven als Hendrix Genetics brengen de genetische diversiteit van boerderijdieren terug tot een paar rassen. De genetisch 'geperfectioneerde' kippen moeten steeds meer consumptie-eieren of eendagskuikens per kip kunnen leveren. De technisch directeur van Hendrix verwacht dat in 2020 een broedhen 120 eendagskuikens kan produceren en legkippen 500 eieren in 100 weken voordat ze gaan ruien. De legperiode van kippen is nu verlengd van 64 tot 68 weken. Als de eerste rui inzet, worden de kippen afgevoerd, terwijl kippen van nature wel tien legperiodes in tien jaar hebben.[225]

Na de bekendmaking dat legbatterijkooien verboden worden kwam Hendrix met de 'Senseo-aanpak' voor de leghennensector: "*Een genetica-leverancier werkt daarbij samen met een huisvestingsspecialist om een leghen in combinatie met een nieuw volièresysteem op de markt te brengen. Net als het Senseo-apparaat met de bijbehorende koffiepads, maar dan iets anders. Zonder dat dit ten koste gaat van de productie*".[226] De ironie wil dat de doorgefokte kooikippen van tegenwoordig niet meer goed bestand zijn tegen scharrelen. Hendrix werkt samen met Wageningen Universiteit aan een door LNV gesubsidieerd onderzoek genaamd 'Low Input Breeding', dat onderzoekt welke eisen gesteld moeten worden aan leghennen die in grote groepen worden gehouden in uitloop- en scharrelsystemen. Er zijn nu voornamelijk hoogproductieve kippen die amper meer bestand zijn tegen een natuurlijke habitat, zodat er onderzoek moet worden gedaan om deze dieren weer klaar te stomen voor een scharrelend leven?[227]

De kippenrassen van de multinationals hebben een sterk verminderde weerstand tegen

---

[223] http://perfex.hr/

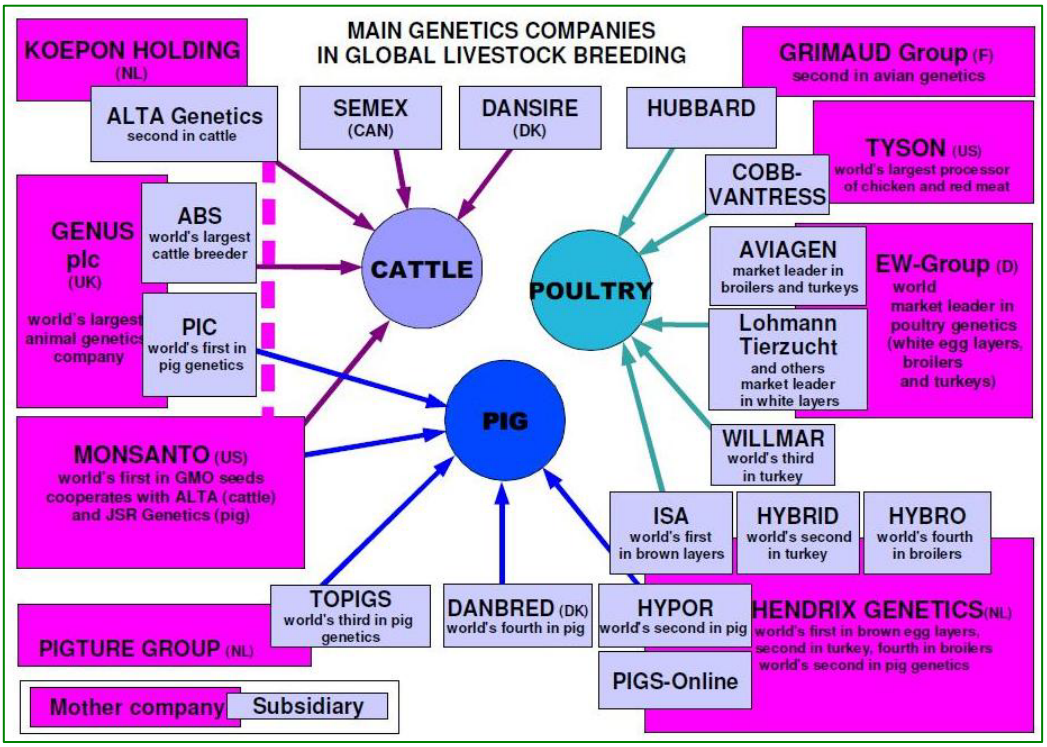
[224] http://www.isapoultry.com/fr-FR/News/News%20Archive/News%20of%202008/Seminar%20PERFEX.aspx

[225] http://www.isapoultry.com/~/media/Files/ISA/Information/Technical%20Bulletins/Breeding/Longer%20production%20cycles%20from%20a%20genetic%20perspective.ashx

[226] http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/brochures/2009/06/26/berichten-buitenland-sectorspecial-pluimveehouderij-nr-4-april-2009-alleen-tekst/bbapril-2009-special-tekst.pdf

[227] http://www.agd.nl/Artikel/148212/Onderzoek-naar-typen-hennen-voor-alternatieve-houderij.htm

ziektes en kunnen zich slecht aanpassen aan veranderende omstandigheden. De turbokuikens worden in veel te korte tijd vetgemest waardoor ze aan allerlei aandoeningen lijden en na 6 weken (slachtleeftijd) amper meer (kunnen) lopen. In 1950 deed een kip er 120 dagen over om anderhalve kilo te wegen, tegenwoordig bereiken ze dat gewicht al na 30 dagen[228]! Vier multinationals produceren de genetica voor bijna alle kippen wereldwijd. 80% van de bruine eieren ter wereld wordt gelegd door kippen met genetisch materiaal van Hendrix. Ook in de varkens- en runder-industrie zijn slechts enkele bedrijven actief - en Nederland heeft de dubieuze eer om in alle drie de sectoren tot de *selective few* te behoren[229,230].

De website van PastoralPeople laat zien hoe Nederland een 'hoofdrol' speelt in de wereldwijde vee-genetica

De European Food Safety Authority stelde in 2010 dat de grootste aantasting van dierenwelzijn bij vleeskippen door genetische factoren komt[231]. De lijst is lang. Hoe hoger de groeisnelheid, hoe meer kippen voortijdig doodgaan. Door de turbogroei vervormen skeletten en hebben veel kip continu pijn. Dieren zijn lam en lijden aan pootontstekingen. Huidontstekingen zijn eerder regel dan uitzondering. Toch beweren bedrijven zoals Hendrix dat dierenwelzijn zeer serieus wordt genomen, en ondertekenden zij de EFABAR code[232,233].

[228] www.efsa.europa.eu/en/scdocs/doc/s1666.pdf

[229] http://www.agd.nl/groenecanon-1/558048/Vakmanschap-maakt-Nederlander-topfokker.htm?t_anon=none

[230] http://www.pastoralpeoples.org/docs/livestock_genetics_en.pdf

[231] www.efsa.europa.eu/en/scdocs/doc/s1666.pdf

[232] http://www.isapoultry.com/sitecore/content/HendrixGenetics/Sustainability/Message%20from%20the%20CEO.aspx

[233] http://www.isapoultry.com/en/About%20us/Animal%20Welfare.aspx

4.5 **Bijna miljoen euro voor mega-broederij in Rusland**

€ 952.800 voor modernisering Russische agro-gigant

Russian Federation: Co-operation for an efficient and effective poultry production chain in Russia

Project number	PSO04/RF/1/3
Location	Ukrainskaya, Krasnodarsky Krai
Sector	Agriculture
Project title	Co-operation for an efficient and effective poultry production chain in Russia
Contractor	Pronk's Broederij B.V., Meppel
Recipient(s)	Kubansky Broiler
Partner(s)	Difco International, Leeuwarden
	HatchTech B.V., Veenendaal
Total budget	**EUR 952,800**

Één van de grootste pluimveebedrijven in Zuid-Rusland, Kubansky, ontving in 2004 bijna een miljoen euro voor een joint venture met enkele Nederlandse bedrijven. Met het geld werd de levering van een broederij bekostigd en productieverhoging gerealiseerd zodat 200.000 eendagskuikens per week uit het ei kunnen kruipen. Difco International, Hatchtech en Pronk's Broederij B.V. (nu Probloed en Sloot) waren partners in het project dat € 952.800 van de Nederlandse overheid ontving.[234] Het kippenbedrijf Kubansky is onderdeel van Stavropolsky Broiler, een bedrijf met elf megastallen voor in totaal meer dan vijf miljoen vleeskuikens.[235] In 2004, investeerde het moederbedrijf van Stavropolsky, Agros, tientallen miljoenen euro's in het moderniseren van de elf bedrijven waaronder Kubansky.[236] De Nederlandse financiering lijkt te hebben bijgedragen aan deze grote moderniseringsoperatie. In de jaren van subsidieverlening en opzet van het project was de Livestock Division van Stavropolsky in Nederlandse handen.

Difco International is een Nederlands agroconsultancy bedrijf dat turnkey projecten realiseert in het buitenland, onder andere in Irak, Iran, Egypte, Saoedi-Arabië, Bulgarije, Roemenië, Rusland en Kazachstan.[237] Difco heeft in het afgelopen decennium meer dan tien verschillende overheidssubsidies gekregen om samen met partnerbedrijven vee-industrie in het buitenland te ontwikkelen.

Probloed en Sloot produceert in Nederland op drie locaties meer dan 4 miljoen eendags- en meerdagskuikens per week[238], zowel voor Nederland als de internationale markt. In de subsidieaanvraag werd opgemerkt dat door de vogelgriep de exportmarkt voor eendagskuikens onder druk staat, een van de redenen dat Pronk strategische partners in Rusland zocht. In de jaren na het toekennen van de subsidie waren er grote uitbraken van

[234] http://www.agentschapnl.nl/en/nl-evd-internationaal/russian-federation-co-operation-efficient-and-effective-poultry-production-cha

[235] http://www.ifc.org/ifcext/spiwebsite1.nsf/1ca07340e47a35cd85256efb00700cee/056FB8CAD2039447852576C10080CCCD

[236] http://www.ifc.org/ifcext/spiwebsite1.nsf/ProjectDisplay/SPI11647

[237] http://www.ploegint.nl/difco/nederlands/index.html

[238] http://www.probroed.com/body.asp?parenttaal=nl&id=10&moduleitemid=5

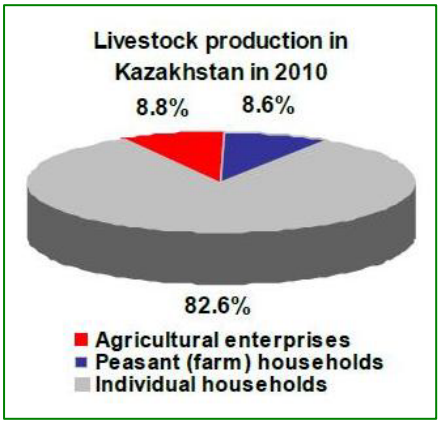
vogelgriep in het zuiden van Rusland. [239]

Hatchtech levert broederijen aan tientallen landen, van Peru tot Libië en Bangladesh tot Venezuela, met capaciteiten tot 150 miljoen kuikens per jaar.[240] Ook exporteert het eendagskuikens, waarbij de dieren soms bijna twee dagen onderweg zijn[241], in vrachtwagens waar meer dan 165.000 kuikens tegelijk worden getransporteerd[242]. Aan Kubansky werd een tweedehands broederij geleverd.

4.6 Subsidie voor uitbreiding tot grootste kipproducent Kazachstan

€436.720 voor vetmesten Nederlandse eendagskuikens

Een half miljoen PSOM subsidie werd toegekend aan het Nederlandse Difco en het Kazachstaanse KazrosTrade House zodat meer dan 25 miljoen kuikens per jaar kunnen worden vetgemest[243].

Gegevens van de Nederlandse ambassade op agentschap.nl

In Kazachstan spelen individuele huishoudens nog een grote rol in de agrarische productie, en voorzien daarmee hun families van inkomen.[244] De €436.720 werd in 2003 binnengehaald voor het uitbreiden van een bestaand vleeskuikenbedrijf in Kazachstan. De moederdieren van de eendagskuikens worden vanuit Nederland naar de andere kant van de wereld geëxporteerd[245]. Nederland is een van de topleveranciers van broedeieren en eendagskuikens in Kazachstan.[246]

Difco is een agro-consultancy bedrijf dat echter ook zelf vee en genetisch materiaal exporteert, complete stallen in het buitenland bouwt en actief is in de melkverwerkende industrie[247]. Ploeg International, onderdeel van Difco, bouwde in 2009 bijna honderd nieuwe stallen voor KazRos[248]. KazRos werd hiermee meteen de grootste producent van kippenvlees in Kazachstan[249,250]. Voor het uitbreiden van het

---

239 http://www.nu.nl/algemeen/1351720/35000-kippen-bezweken-aan-vogelgriep-in-rusland.html

240 http://www.hatchtechnology.nl/html/frames/references.html

241 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2010/09/16/berichten-buitenland-nr-9-september-2010-alleen-tekst.html

242 http://www.hatchtraveller.nl/hatchtraveller/capacities.php

243 http://www.ploegint.nl/difco/english/Projects-Kazakhstan-subsidy.html

244 http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/Kazachstan%20agricultural%20sector%20overview%20maart%202011.pdf

245 http://www.cdabarneveld.nl/?page=gerrittijmensen&nid=9&titel=Handelsmissie%20naar%20Kazachstan,%20deel%206

246 http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/Kazachstan%20agricultural%20sector%20overview%20maart%202011.pdf

247 http://www.ploegint.nl/difco/

248 http://www.frieschdagblad.nl/index.asp?artID=44623

249 http://www.ploegint.nl/ploegint/General_Project-history.html

bedrijf werden vele materialen uit Nederland geïmporteerd: ventilatie- en verwarmingsinstallaties, vleesverwerkingsmachines, voedsel- en waterinrichtingen, broedkasten en veevoermachines.

4.7 Mega-varkensbedrijf in Hongarije

€ 963.650 voor uitbreiding varkensstallen Nederlandse ondernemer

Bijna een miljoen PSOM subsidie werd in 2004 toegekend om een aantal Nederlandse bedrijven voet aan de grond te laten krijgen in Hongarije[251]. Het Nederlandse varkens- en veevoerbedrijf van Zelderen Holding dat al meerdere bedrijven in Hongarije bezat[252] kreeg zo de kans een nieuwe stal te bouwen voor 5.200 varkens met een veevoerunit om de Hongaarse slachter annex vleesproducent Amag Srl van varkens te voorzien. Van Zelderen is onlangs failliet verklaard in Nederland. Na een korte financiële opleving in 2005, heeft het bedrijf grote verliezen gedraaid.[253]

De € 963.650 zou bovendien moeten gaan bijdragen aan 'veilig varkensvlees' door het 'verhogen van de productiestandaard'. Amag bevoorraadt onder andere McDonalds. Nederlandse veevoerbedrijven verwerken veel afvalproducten uit de voedings-, farmaceutische en chemische industrie tot varkensvoer. Met de introductie van 'Westers management' doen ook grote hoeveelheden antibiotica en andere medicijnen hun intrede. Of Roemeense burgers gebaat zijn bij de in het project geroemde 'Europese standaard' is discutabel.

De Hongaarse slachter annex vleesproducent Amag Srl was in 2005 ook onderwerp van door de Nederlandse overheid gesteunde haalbaarheidsstudie naar modernisering van hun slachthuis. Deze studie was aangevraagd door Difco International.[254]

De partneraanvragers, Trouw Nutrition (onderdeel van Nutreco), JSR Europe (genetisch materiaal), InterbrewEfes Brewery (bierbrouwerij, restproducten voor veevoer) zijn allen kapitaalkrachtige bedrijven die echter toch in aanmerking kwamen voor subsidie.

De heldere bedrijfsleus van JSR op haar website

Nutreco/Trouw Nutrition is een van de machtigste veevoerconcerns ter wereld. Hun varkensvoer wordt 'geoptimaliseerd' met ingrediënten om 'de darmwerking en de stressbestendigheid van varkens te verbeteren'[255]. Gegeven de ongezonde en stressvolle omstandigheden in de industriële varkensstallen is dit een typische end-of-pipe oplossing die

---

[250] http://www.kazinform.kz/eng/article/2172552

[251] http://www.internationaalondernemen.nl/zoeken/ShowBouwsteen.asp?bstnum=152409

[252] http://www.hongarijevandaag.nl/portal2/archief/business-ervaringen-business-26/251-kansen-in-centraal-en-oost-europa-voor-de-nederlandse-varkenssector

[253] http://www.insolvensys.nl/Handlers/PdfHandler.ashx?CurandaReportId=she.08.230.F.V.01

[254] http://www.internationaalondernemen.nl/zoeken/showresults.asp?landen=%22roe%22&Showresults=true&PageIndex=6#54

[255] http://www.trouwnutrition.com/displaypage.asp?page_key=1076

stappen naar een minder stressvol leven voor varkens eerder verder weg brengen dan dichterbij. JSR is een van de drie grootste fokkerijorganisaties ter wereld[256,257] en medeverantwoordelijk voor het verlies aan diversiteit van varkensrassen en de wereldwijde verspreiding van varkens die volledig zijn doorgefokt op hoge vleesopbrengst.

4.8 Multinational Topigs met tob-pigs naar Servië, Kroatië en Moldavië

€ 1.320.835 voor verspreiding turbogroei-varkens

In landen waar de varkenshouderij zich nog traditioneel mag noemen, met natuurlijke varkensrassen en kleinschalige boerenbedrijven, komt varkensgigant Topigs haar waren aanbieden. Wilt u meer vlees voor minder geld? U heeft de keus uit verschillende turbogroeiende industrievarkens: de Topigs 20, de Topigs 40 of het allernieuwste model de Topigs-50.

Nederlands overheidsgeld hielp Topigs in verschillende landen op weg. Drie opeenvolgende jaren ontving partnerverband Topigs en Geert Kiers Holding PSOM subsidie voor het opzetten van varkensketens.

In 2002 ontving zij € 510,835 voor het 'verbeteren van de varkensgenetica' in Kroatië middels de start van een KI centrum en het reconstrueren van varkensstallen met Nederlandse stalinrichting voor de vleesvarkens. Het Kroatische systeem van varkenshouden moest 'naar een hoger niveau' worden gebracht en er werd op een toename van varkenshouders in de regio gemikt.[258]

In 2003 ontving het partnerschap € 810.000 PSOM-subsidie voor het starten van een joint venture met een Servisch vleesbedrijf om een integrale varkensproductieketen in Servië op te zetten[259]. Topigs leverde het genetisch materiaalvoor een te bouwen KI station. Bovendien werden twee varkensstallen gebouwd, voor 320 zeugen en 2000 vleesvarkens.

In 2003-2004 werd weer een som geld van het Ministerie van EZ ontvangen voor het opzetten van een integrale varkensmesterijketen in Moldavië[260]. Geert Kiers Holding heeft belangen in de varkenssector in Tsjechië, Slowakije, Kroatië, Bosnië Herzegovina, Servië en de Baltische Staten. In Montenegro ging het bedrijf samen met een andere Nederlandse partner, Agriplan, met € 907.000 overheidsgeld ook in de varkens[261].

---

256 http://www.paligroup.nl/jsr/

257 http://www.jsrgenetics.co.uk/about_jsr.php

258 http://www.agentschapnl.nl/en/nl-evd-internationaal/croatia-topigs-genetic-improvement-croatia

259 http://www.agentschapnl.nl/en/nl-evd-internationaal/serbia-integrated-pig-production-project-stable-table-serbia

260 http://www.agriplan.nl/PDF/Agriplan%20Project%20Profile.pdf

261 Project overview PSO Serbia and Montenegro 2001 - 2003, EVD Internationaal.

agd.nl
nieuws met meerwaarde

HOME MELK VLEES & EIEREN AKKER GROENTE & FRUIT

Nieuws ▸ Topigs stuurt fokmateriaal naar Japan

Topigs stuurt fokmateriaal naar Japan

Geplaatst: 14 juli 2011, 11:23 - Laatste update: 14 juli 2011, 11:26
Auteur: Sake Moesker

Vught – Varkensfokkerijorganisatie Topigs heeft opnieuw 324 fokvarkens verscheept van Canada naar Japan.

Het gaat om fokdieren uit de top van de fokkerijpiramide met de hoogste SPF-status. De dieren gaan naar een nieuw bedrijf met drieduizend zeugen. Eerder dit jaar heeft Topigs ook al fokdieren vanuit canada naar dit bedrijf gebracht.

Levende varkens de hele wereld over versleept onder de noemer 'fokmateriaal'

Topigs is een van de leidende mondiale varkensproducenten[262]. Het bedrijf sleept varkens en genetisch materiaal de wereld rond. Varkens reizen van de VS en Europa naar Japan[263] om daar hun monocultuur te verspreiden.

Het bedrijf richt zich vooral op industriële productie[264] en boekt miljoenenwinsten (2,1 miljoen in 2010)[265]. Succesvolle varkensproductie wordt bij Topigs gemeten in 'meer varkens, meer vlees, hogere winsten en minder tijd'[266]. De 'technische resultaten' van de zeugen worden gemeten in het aantal gespeende biggen. Van nature krijgen varkens 10 biggen per jaar. Inmiddels is dit aantal gestegen tot bijna 28 biggen per moedervarken, met uitschieters tot 33 biggen. In vijftien jaar fokken heeft de uier van de zeugen nu drie spenen meer om het grote aantal biggen te kunnen zogen.[267] Toch sterft zo'n 12% van de biggen vroegtijdig[268].

---

262 http://www.agd.nl/Artikel/298127/Pigture-Group-moet-een-van-de-wereldspelers-zijn.htm

263 http://www.agd.nl/Artikel/569681/Topigs-stuurt-fokmateriaal-naar-Japan.htm

264 http://www.agd.nl/Artikel/560405/Topigs-sluit-overeenkomst-met-Filippijns-varkensbedrijf.htm

265 http://www.agd.nl/Artikel/567451/Pigture-boekt-21-miljoen-euro-winst.htm

266 http://www.thepigsite.com/focus/topigs/3926/topigs-this-is-topigs

267 Uit: Zeugen die de biggen uitnodigen te drinken, Boerderij, 5 april 2011.

268 http://www.boerderij.nl/1099030/Varkenshouderij/nieuws-varkenshouderij/Technische-resultaten-van-Topigs-zeugen-verbeterd.htm

Het door de Nederlandse overheid gefinancierde bedrijf in Kroatië[269]

4.9 Grootste kalvermester verovert gesubsidieerd Kroatië

€ 700.000 voor start mega-productie kalfsvlees op nieuwe markt

Alpuro, de Nederlandse dochteronderneming van wereldmarktleider in kalfsvlees van Drie, wil de strategisch gunstige Kroatische kalfsvleesmarkt veroveren. Kroatië ligt dicht bij Italië, waar veel kalfsvlees wordt gegeten, en hoeft nog niet te voldoen aan de Europese dierenwelzijns-eisen. Om in de markt te komen werd samen met een Kroatische slachterij een 'geïntegreerde lijn' opgezet voor de aankoop, het vetmesten en slachten van de kalfjes. De Nederlandse overheid droeg in 2005 €700.000 PSOM subsidie bij om met de bouw van stallen voor 600 dieren te beginnen[270]. Alpuro is onderdeel van de Van Drie Groep (€33,4 miljoen winst in 2008)[271]. Van Drie slacht jaarlijks ca. anderhalf miljoen kalveren in Nederland, voorziet hiermee een groot deel van Europa van kalfsvlees en exporteert het grootste deel door de hele wereld[272,273,274].

The VanDrie Group

The Dutch-owned VanDrie Group is not only the world market leader in veal, but also a company built on the best family traditions. In the early 1960s, Jan Van Drie purchased his first newborn calf for fattening. Today, with more than 20 companies, the group is the largest integrated veal producer in the world.

Backed up by Safety Guard, a unique integral chain management system, almost 1,4 million calves are processed each year, more than 95% of which are exported all over the world. The VanDrie Group provides ± 20% of all European veal.

Van Drie: wereldmarktleider in kalveren

---

269 http://www.privon.nl/kroatie2007.html

270 http://www.agentschapnl.nl/en/nl-evd-internationaal/croatia-croatian-calf-integration

271 http://www.agd.nl/Bedrijven-ABC-1/156215/VanDrie-Holding.htm

272 http://www.agd.nl/Artikel/565953/Van-Drie-tekent-overeenkomst-voor-afzet-kalfvlees-in-China.htm

273 http://www.agd.nl/Artikel/562519/Markt-kalfsvlees-Qatar-mogelijk-weer-open.htm

Omdat er te weinig aanbod is van kalveren van eigen koeien worden de meeste dieren geïmporteerd. Voor de kalverlijn worden Fries-Holstein gebruikt. Echter in een rapport[275] van het Kroatische landbouwministerie wordt aangegeven dat de lokale Simmenstein kalveren veel beter geschikt zijn voor het produceren van rundvlees dan de Holstein koeien. Ook wordt gesteld dat de standaarden voor dierenwelzijn in Kroatië laag zijn. Kroatië is nog geen lid van de EU, en hoeft daarom niet te voldoen aan de EU richtlijnen voor het houden van kalveren. De meeste kalveren in Kroatië worden geïmporteerd, wat leidt tot lange transporten over de weg. Hierbij moeten bepaalde regels in acht genomen worden. Er is een apart protocol voor het transport van zieke kalveren en kalveren jonger dan 10 dagen, deze mogen maximaal 100 km. getransporteerd worden. Onder de Animal Protection Act mogen lange reizen alleen als de kalveren ouder dan 14 dagen zijn.[276]

4.10 **Subsidie voor onvoltooide kalverstallen in Rusland**

€ 749.000 voor kalfsvleesproductie voor Rusland en Nederland

Driekwart miljoen PSOM projectsubsidie werd uitgekeerd aan het Nederlandse bedrijf Boszicht en het Russische boerenbedrijf Nesterovka, met als doelstelling ‘marktleider te worden in topkwaliteit kalfsvlees’[277]. Het projectplan was ondermeer om kalfsvlees naar Nederland te exporteren. Het project mislukte faliekant. De bouw van de kalverstal is stil gelegd. De Nederlandse projectleider: "*Het project in Meshovsk is door de kredietcrisis gesneuveld. De kalverstal, die zo goed als af is, wordt niet afgebouwd en ook niet bevolkt met vleeskalveren. Een enorme kapitaalsvernietiging dus.*"[278] Agentschap NL wil geen opheldering geven over het al dan niet terugbetalen van de subsidie.

---

[274] http://www.agd.nl/Bedrijven-ABC-1/156215/VanDrie-Holding.htm

[275] http://www.safu.hr/datastore/filestore/98/CROATIA_IPARD_ARDP_14_12_07.pdf

[276] http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=1474

[277] http://www.agentschapnl.nl/en/nl-evd-internationaal/russian-federation-quality-veal-products-farm-market

[278] http://www.boerderij.nl/1075043/Landbouw/De-brand-erin.htm

De stal voor de vleeskalveren is bijna af, en wordt niet afgebouwd of in gebruik genomen

Foto met bijschrift in de column van de Nederlandse bedrijfsbegeleider op boerderij.nl

De subsidie van € 749.000 zou tussen 2007 en 2009 gebruikt worden om kalfsvlees voor de Russische en Nederlandse markt te gaan produceren in stallen met totaal 1500 kalveren. Boszicht is één van grootste kalfsvleesproducenten in Nederland, met 4.500 kalverplaatsen. De eigenaar van Nesterovka kocht de boerderij om deze te veranderen in 'een milieu- en diervriendelijk bedrijf, met behulp van Nederlandse kennis en technologie' en 'een markleider te worden in de productie van topkwaliteit kalfsvlees'[279]. De kalveren zouden in kleine groepen gehuisvest worden en van melkvervanger op ruwvoer overgaan, om ze vervolgens na 42 weken te slachten. Andere partners in het project waren The Lighthouse group (projectmanagement), Difco (agroconsultancy), Fuite (veevoer) en Euro-veal (slachterij). Difco en Lighthouse ontvingen in 2007 respectievelijk ook ruim één en vijf ton PESP en PSOM subsidie.[280]

[279] http://thelighthousegroup.ru/client/lighthouse/uploads/sectors/agribusiness_and_food_processing/project_description.pdf

[280] http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/wob-verzoeken/2008/12/16/verzoek-om-overzicht-met-gecommitteerde-subsidiebedragen-naar-regeling-en-begunstigde-2007.html